

SKLADATELJSKI OPUS VJEKOSLAVA KLAJČA
Prilog povijesti vokalne glazbe u Hrvatskoj
(O 80. obljetnici Klaićeve smrti)

ROZINA PALIĆ-JELAVIĆ

*Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU
Opatička 18, 10000 ZAGREB*

UDK/UDC: 781.071.1 KLAJČ. V.

Izvorni znanstveni rad/
Original Scientific Paper
Primljeno/Received: 15. 11. 2007.
Prihvaćeno/Accepted: 22. 2. 2008.

Nacrtak

Mnogostrana uloga znanstvenika (povjesničara, geografa, književnog povjesničara, književnika, [glazbenog] kritičara) i sveučilišnog profesora Vjekoslava Klaića (1849.-1928.) u hrvatskome glazbenom životu ogledala se ponajprije u autorovoj prisutnosti u glazbenopublicističkom, uredničkom, potom i u (re)produktivnom i organizatorskom životu grada, obilježivši prijelomno doba u povijesti Hrvatskoga glazbenog zavoda nazvano »Klaićevim razdobljem« (1890. — 1920.). Tako se i Klaićeva usputna, ali više ili manje kontinuirana skladateljska djelatnost što je nastajala u sjeni mnoštva široko profiliranih autorovih interesa, podudara s prvim desetljećima Zajc-Kuhaćeva doba. Unutar Klaićeva nevelikog skladateljskog rada — svedenog na *male forme* uglavnom vokalne (zborske i solističke) glazbe, a u ranijem razdoblju obogaćenog i stvaranjem nekoliko složenijih instrumentalnih (komornih i orkestralnih) djela — zborskoj i solističkoj

popijevki pripada temeljno mjesto. No, iako se javlja s približno 19 kraćih djela (kao autor 10 popijevki), često su ga uvrštavali među predstavnike (umjetničke) solopopijevke toga doba. Našavši svoje mjesto u tiskanim izdanjima pjesmarica i zbirki domaćih autora, Klaićeve skladbe lakše su dopirale do publike, neke od njih postavši ubrzo dijelom pučke svojine. U cjelini Klaićev skladateljski opus (od oko 25 skladbi) po svojim značajkama ne prelazi okvire glazbeno-stilskih odrednica hrvatske solističke (i zborske) popijevke druge polovine 19. stoljeća, kakve pokazuju i opusi Klaiću bliskih suvremenika, vrijednih i zaslužnih amatera-promicatelja glazbene umjetnosti i brojnih tzv. »malih« skladatelja prigodne i nepretenciozne glazbe, okupljenih oko Ivana pl. Zajca kao središnje osobnosti toga doba.

Ključne riječi: Vjekoslav Klaić, hrvatski skladatelj, hrvatska glazba, 19. stoljeće

Uvod

U središtu pozornosti dosadašnjih istraživanja o svekolikom doprinosu Vjekoslava Klaića (21. lipnja 1849. — 1. srpnja 1928.) hrvatskoj (kulturnoj) povijesti,

znanosti i umjetnosti bili su, dakako, (naj)značajniji segmenti njegova rada.¹ S druge pak strane, osvjetljavanje — još za njegova života s pravom isticane i uočene — Klaićeve mnogostrane uloge u hrvatskome glazbenom životu odnosilo se uglavnom na sveukupnost zasluga toga autora, dakle, na njegovu prisutnost u publicističkom, uredničkom, potom i u (re)produktivnom i organizatorskom životu grada, što je osobito obilježila prijelomno doba u povijesti Hrvatskoga glazbenog zavoda (od 1890. do 1920.) »koje [...] s pravom možemo nazvati 'Klaićevim razdobljem.'«²

Tako se i njegova skladateljska djelatnost — svjesno svedena na uglavnom *male forme* vokalne (zborske i solističke) glazbe — podudara s prvim desetljećima tzv. Zajčeva (odnosno Zajc-Kuhačeva) razdoblja (od 1870. do početka 20. stoljeća) u kojemu su — kako navodi Koraljka Kos³ — manje ili više značajan doprinos solopopijevki uz Ivana pl. Zajca dali i drugi autori, po godinama života bliži Klaićevi suvremenici poput Franje Serafina Vilhara-Kalskog (1852.-1928.), Vjenceslava Novaka (1859.-1905.), Vilka Novaka (1865.-1918.), Srečka Albinija (1869.-1933.), Gjura Eisenhutha (1841.-1891.), Vladimira Stahuljaka (1876.-1960.), pa tako i (skromnim prinosom) Vjekoslava Klaića; njima bi, međutim, valjalo pridružiti i

¹ To se ponajprije odnosi na vrednovanje Klaićeva doprinosa povijesnoj znanosti i njegovu plodnom četrdesetgodišnjem djelovanju sveučilišnog profesora. Kada je pak o glazbi riječ, to znači i njegove prisutnosti u glazbenoj publicistici i historiografiji (od 1879. do 1925. objavio je 50 članaka u raznim novinama i časopisima), potom njegovih zasluga za (dobrovoljni) rad u Narodnom zemaljskom glazbenom zavodu (od 1890. godine, kada je izabran za pročelnika tehničkog odbora, sve do svoje smrti 1928.; od 1892. bio je formalnim podpredsjednikom Ravnateljstva, dok je u stvarnosti zapravo vršio samostalnu dužnost upravitelja Zavoda — premda tu čast nikada nije prihvatio — jer je tadašnji predsjednik biskup Julije Drohobeczky stolovao u Križevcima); osobita je njegova zasluga bila ne samo u izradbi novoga školskog statuta već i na planu preustroja glazbene škole u konzervatorij, da joj — ponukan boravkom Slavjanskoga u Zagrebu i koncertima njegova zbora, kako ističe Milan GRLOVIĆ (Vjekoslav Klaić, u: *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća. Sto i pedeset životopisa, slika i vlastoručnih podpisa*, sv. II, Naklada i tisak Matićevog litografskog zavoda u Zagrebu, Zagreb 1898-1900. [3]) — »dade hrvatski narodni pravac, za koji se nisu brinuli njegovi predšastnici«; nadalje je, »njegovom inicijativom, a po uzoru na Slavjanskog, priređen prvi vokalni koncert narodnih pjesama« (o tome usp. Branko DRAGUTINOVIĆ: Vjekoslav Klaić kao muzičar [nekrolog], *Letopis Matice srpske*, 102 (1928) CCCXVIII-I, 123; potom Vjenceslav NOVAK: Prvi vokalni koncerat u narodnom zem. glazb. zavodu, *Vienac*, 22 (7. lipnja 1890) 23, 366-367.); konačno su tu i aktivnosti u suuredništvu (s Vjenceslavom Novakom) u drugome hrvatskom glazbenom časopisu (*Gusle*, 1892.) ili pak u priređivanju *Hrvatske pjesmarice* (prva dva sveska 1893., a druga dva — Dvopjevi za ženska grla — 1894.). Usp. Sanja MAJER-BOBETKO: Idejni nacrt hrvatske glazbene historiografije u 19. stoljeću, u: *Glazba, riječi i slike. Svečani zbornik za Koraljku Kos*, ur. Vjera Katalinić, Zdravko Blažeković, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1999, 290; također i: Lovro ŽUPANOVIĆ: *Stoljeća hrvatske glazbe*, Školska knjiga, Zagreb 1980, 250.

² Usp. Koraljka KOS: Razdoblje Vjekoslava Klaića 1890-1920, *Arti musices*, 9 (1978) 1-2, 83.; Ladislav ŠABAN: *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*, Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb 1982, 101; Vidi i bilj. 1. Po Klaićevoj je smrti, uoči blagdana Svih Svetih, 31. X. 1928. na spomen-večeri »društvenom svom potpretsjedniku Vjekoslavu Klaiću« bio u Hrvatskome glazbenom zavodu izveden *Requiem* Josipa Juratovića, za soliste (tenore, baritone i base), te ripieno, orgulje i orkestar, pod ravnanjem Frana Lhotke; sudjelovali su: Viktor Benković (tenor), Milivoj Kučić (bariton), Lav Vrbanic (bas), uži oratorijski zbor crkve sv. Marka, komorni orkestar Hrvatskoga glazbenog zavoda i Franjo Dugan st. (orgulje). Usp. Antun GOGLIA: Orkestralna muzika u Zagrebu, *Sv. Cecilija*, 29 (ožujak — travanj 1935), 230.

³ Usp. Koraljka KOS: Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse, *Rad JAZU*, knj. 337, Zagreb 1965, 357; također i: Lovro ŽUPANOVIĆ: *Stoljeća hrvatske glazbe*, Školska knjiga, Zagreb 1980, 268-269.

Vatroslava Kolandera (1848.-1912.), Vjekoslava Rosenberga-Ružića (1870.- 1954.), Vladimira (Vladoja) Bersu (1864.-1927.), Josipa Florschütza (1864.-1916.), Josipa Canića (1870.-1933.), Đuru Prejca (1870.-1936.) te — u novije vrijeme s valoriziranim stvaralaštvom na području solističke popijevke — Franju Krežmu (1862.-1881.)⁴ i Vilima Justa (1826.-1883.).⁵

Uvid u postojeću literaturu o Klaićevu glazbeničkom djelovanju — ne samo iz pera drugih autora⁶ već i na temelju njegove vlastite glazbenospisateljske ostavštine, u kojoj su osim brojnih promišljanja o raznovrsnim temama (vezanima, primjerice, uz glazbenoteorijsku problematiku, raznovrsne biografske prikaze domaćih i stranih glazbenika, glazbenohistorijskih i estetičkih rasprava i članaka, ili pak uz pedagoške teme), bili česti katkad polemički intonirani članci,⁷ osvrti i kritike — upućuje na zaključak da, osim nekoliko napisa o izvedbama ponekih Klaićevih skladbi,⁸ ili pak bilježaka o njihovu objavljivanju tiskom, taj neveliki skladateljski opus — što je, razumljivo, nastajao u sjeni mnoštva široko profiliranih autorovih interesa — do sada zapravo nije bio ni na koji način sagleda(va)n ni (re)valoriziran.⁹ Jer, to se kvantitetom skromno područje djelovanja, koje je, međutim, posve u

⁴ Usp. Snježana MIKLAUŠIĆ-ĆERAN: Solo pjesme Franje Krežme. Prilog povijesti vokalne glazbe u Hrvatskoj, u: *Glazba, riječi i slike. Svečani zbornik za Koraljku Kos*, 37-54.

⁵ Usp. Snježana MIKLAUŠIĆ-ĆERAN: Skladbe Vilima Justa u glazbenim zbirkama u Zagrebu, u: *Glazbeni život Požege. II. Zbornik radova sa muzikoloških skupova u Požegi 2002. i 2003.*, ur. Bosiljka Perić-Kempf, Grad Požega, Požega 2004, 39-50.; IDEM: Vilim Just i njegovo djelovanje u Požegi, u: *Ibid.*, 51-68.

⁶ Usp. *Bibliografija radova o Vjekoslavu Klaiću*, prilog u ovome radu.

⁷ Poznate su Klaićeve polemike što ih je vodio sa Stjepanom Miletićem, Antunom Dobronićem ili pak s Franjom Kuhačem, Franjom Duganom st. i Ljubom Babićem (poznatijim pod pseudonimom Ksaver Šandor Gjalski). O tome usp. Vjekoslav KLAJČ: [Odgovor na članak: Antun Dobronić, Hrvatski konzervatorij], *Jugoslavenska njiva*, 3 (1919) 35, 560-563. Ili, Stjepan MILETIĆ: [Odgovor na članak: Vjekoslav Klaić, Odgovor piscu članka U obranu hrvatskoga kazališta u Zagrebu, *Narodne novine*, 63 (1897) 92, 3.], *Narodne novine*, 63 (1897) 93, 3, te IDEM: *Narodne novine*, 63 (1897) 91, 4. Također i: Franjo Ks. KUHAČ: [Pismo dr. Floršiću], *Korespondencija*, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, f-805, fasc. XVIII, 52/IX., potom: Franjo DUGAN st.: Odgovor g. prof. Klaiću na njegovo Očitovanje, *Glazbeni vjesnik*, 2 (31. VIII. 1905) 6-7, 53-54.

⁸ Među mnogim orkestralnim skladbama što su se izvodile na glazbenim priredbama *Narodnog ilirskog skladnoglasja društva*, počevši od godine 1866., bile su i Klaićeve. Tako se mogu, primjerice, naznačiti podaci o (naj)ranijim izvedbama (ranih) Klaićevih djela, što ih donose Antun GOGLIA (usp. *Orkestralna muzika u Zagrebu*, /Preštampano iz *Sv. Cecilije*/, Tisak Nadbiskupske tiskare, Zagreb 1935, 68, 82; te Janko BARLÈ: Dr. Vjekoslav Klaić [nekrolog]. *Sv. Cecilija*, 22 (1928) 4, 162.), o tome kako je na koncertu 20. XII. 1866. orkestar izveo *Ouverturu: Posljednja nada*, te zbor uz pratnju klavira *Vijenac slavenskih napjeva*, odnosno podatci o kasnijim izvedbama popijevke *Svracanje* (17. XI. 1882.), orkestralnog djela *Sokolsko kolo* (11. V. 1883.) kao i *Serenade za cello i orkestar* (1884.). Usp. i Antun GOGLIA: Vjekoslav Klaić i diletantski orkestar Hrvatskog sokola u Zagrebu, *Sv. Cecilija*, 22 (1928) 4, 166, 167, 164.

⁹ Većina (rijetkih) podataka o Klaićevim skladbama na razini su informacija o vrstama i naslovima pojedinih skladbi ili se svode na natuknice poput »divno je uglazbio Preradovićevu pjesmu 'Misli moje' i drugu Zdravka Nemčića 'Na Nehaju gradu'«, zborova koji se i inače najčešće spominju (Milan GRLOVIĆ: *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća. Sto i pedeset životopisa, slika i vlastoručnih potpisa*, sv. II, u bilj. 1). Ipak, osim navoda o uvertiri *Posljednja nada* (što ga susrećemo jedino u navedenom nekrologu Janka Barlèa, str. 162.) valja spomenuti jedini članak što se izravno odnosi na skladateljeva djela: Bartol INHOF: Šest pobjevaka za jedno grlo uz pratnju glasovira. Uglazbio ih Vjekoslav Klaić, *Vienac*, 28 (1896) 52, 839.

okvirima tadašnjih sličnih ostvaraja (primjerice, Vilhara-Kalskog, Josipa Florschütza), zapravo može tumačiti više kao znak Klaićeve svestranosti, dakle još jedne aktivnosti u nizu autorovih već navedenih zanimanja, čije se početno stjecanje glazbene naobrazbe u sjemeništu (u kojemu boravi od 1863. do 1867.)¹⁰ nastavilo daljnjim samoukim načinom usavršavanja u glazbi, i dakako, rezultiralo prilično intenzivnom glazbenoznanstveničkom, organizacijskom, pedagoškom¹¹ i reproduktivnom (osobito dirigentskom) djelatnosti.¹² Štoviše, Klaić — kojemu je glazba bila »najmilija zabava i duševna razonoda« i u kojoj je »od vjeka nalazio odmora nakon dugog napornog rada«¹³ — znao je u mladim godinama zalaziti u dom Franje Kellera, kr. šumarskog ravnatelja, inače vrsnoga violinista, sakupljača violina i velikog ljubitelja glazbe, kod kojega je bilo »stjecište tadanjeg glazbenog društva, i gdje su često svirali ne samo diletanti već i glazbeni stručnjaci.«¹⁴

Skladanjem se Klaić bavio usputno¹⁵, ili — točnije rečeno — skladanja se, premda više ili manje kontinuirano, prihvaćao već od najranijih (gimnazijskih) dana,

¹⁰ U prikazu Klaićeve biografije, njezin autor Petar Karlič navodi: »Ovako su protekle Klaiću u pjevanju, guđenju, igri i učenju četiri godine u sjemeništu. [...] Mladi Klaić sudjelovao je nesamo [sic!] u prvom ('Književni zbor' ili 'Zbor duhovne mladeži nadbiskupije zagrebačke', op. R. P. J.), nego još više u glazbenom društvu ('Skladnoglasja', op. R. P. J.), tako da su ga tada prozvali muzikašem i kapelmajstorom.« Petar KARLIĆ: *Život i djelovanje Vjekoslava Klaića*, Zagreb 1928, 9.

¹¹ Još u mladenackim danima, za boravka u sjemeništu (1863.-1867.) u kojem — prema sjećanjima njegova školskog kolege Ivana Jakovine (usp. Vjekoslav Klaić kao klerik, *Sv. Cecilija*, 22 (1928) 5, 217.) — »violina poletnog i za muziku zagrijanog Klaića unese novi duh i novi život«, vidjela se »ljubav [...] njegova prema glazbi a i vrsnoća [...] po tom, što je i svoje kolege poučavao u violini, violi, čelu i flauti.« Usp. Janko BARLĚ: Dr. Vjekoslav Klaić, *Sv. Cecilija*, 22 (1928) 4, 162.

¹² U Karličevu tekstu navodi se podatak da se Klaić »prvi put istakao na koncertu, priređenom u počast pokrovitelju glazbenog društva 'Skladnoglasja' (20. XII. 1864.) kanoniku Tomi Gajdeku, gdje je u kvartetu svirao prvu violinu, a društvenim je orkestrom ravnao već na koncertu 23. travnja 1866.« Dakle, Klaićevim utemeljenjem komornog muziciranja u sjemeništu (1868.), započinje njegov plodan 30-godišnji rad s amaterskim orkestrima koji, osim sjemenišnog, uključuje i osnivanje i dirigiranje (đakim) orkestrom zagrebačke Klasične gimnazije (1878.-1883.) te »Diletantskim« orkestrom Hrvatskog sokola (1882.-1891.). Razumljivo je stoga, da se više (i to uglavnom pohvalno) pisalo o njegovoj dirigentskoj aktivnosti »kao da mu je to svagdanje zvanje« (Antun GOGLIA: Vjekoslav Klaić i diletantski orkestar Hrvatskog sokola u Zagrebu, 167). Usp. Petar KARLIĆ: *Život i djelovanje Vjekoslava Klaića*, 9; također i: Lovro ŽUPANOVIĆ: *Stoljeća hrvatske glazbe*, 205, 250; Janko BARLĚ: Dr. Vjekoslav Klaić, 162-163; Fr.(anjo) Š.(averio) KUHAČ: Koncert dobrovoljačkoga sokolskoga orkestra u Hrvatskom domu dne 7. veljače, *Vienac*, 19 (1887) 7, 108-109; Antun GOGLIA: Vjekoslav Klaić i Diletantski orkestar Hrvatskog sokola u Zagrebu, 22 (1928) 4, 164-167; 22 (1928) 5, 205-208; 22 (1928) 6, 248-251; *Ibid.*, Nadbiskupska tiskara, Zagreb 1928.

Koncerte što ih je održavao Klaić s Diletantskim orkestrom Hrvatskog sokola redovito su pratili osvrti i prikazi u *Pozoru* (br. 155, 1882; br. 266, 1882; br. 19, 1883; br. 94, 1883.), *Narodnim novinama* (br. 57, 1883; br. 107, 1883; br. 44, 1884; br. 71, 1884; br. 33, 1885; br. 207, 1885; br. 30, 1887; br. 30, 1888; br. 107, 1888; br. 117, 1888; br. 217, 1889; br. 271, 1889.), te u *Obzoru* (br. 79, 1886; br. 215, 1886; br. 48, 1889; br. 275, 1890).

¹³ Milan GRLOVIĆ: Vjekoslav Klaić, *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća. Sto i pedeset životopisa, slika i vlastoručnih podpisa*, 3.

¹⁴ Antun GOGLIA: *Hrvatski glazbeni zavod 1827.-1927.* (preštampano iz *Sv. Cecilije*), Tisak Nadbiskupske tiskare, Zagreb 1927, 66.

¹⁵ U jednoj od polemika što ih je Klaić vodio s Franjom Duganom (bilj. 7) naslućuje se Klaićevo promišljanje o vlastitom glazbeničkom (skladateljskom) radu i položaju. Naime, Dugan je, ukazivanjem na Klaićev diletantizam, iskoristio priliku upozoriti ga kako nema pravo o nekim pitanjima meritorno

kada (1866.) nastaje i prva njegova skladba: uglazbljena Preradovićeve pjesma *Svrtačanje (Misli moje, kud bludite)*¹⁶ te muški zborovi *Pod prozorom* i *Na Nehaju gradu*, djela koja su ne samo odredila vokalno kao temeljno područje Klaićeve izričaja, već i na primjeren način očitovala skladateljev umjetnički domet.

Ta i kasnija djela mogu, nadalje, svjedočiti o nastojanju njihova autora za što većom i boljom recepcijom i praktičnom primjenom srodnih skladbi, na što upućuje Klaićevo stajalište o pitanjima (odnosno, potrebnoj širini) glazbenog obrazovanja na sveučilištu, kojoj (glasbenoj nauci, op. cit.) »neka ne bude zadaća, da odgaja umjetnike i glasbene učenjake, — nego neka podade i laikom prilike, da se priprave za razumjevanje i uživanje najuzvišenije umjetnosti.«¹⁷

Misleći zapravo na »pravu hrvatsku domorodnu pjesmu, trublju budnicu«, te pišući o njezinoj važnosti u Predgovoru *Hrvatske pjesmarice* 1893. godine, Klaić sa žaljenjem ističe kako se »sada te pjesme više ne pjevaju, ili bar riedko, pjevaju se kojekakvi prevodi i krpeži pjesama od drugih naroda, ali prava hrvatska pjesma slabo se čuje, pa tomu je posljedica ta, čemu tajiti: narod naš pada u letargiju, materijalizam, pače i sam cinizam.« Jer, nastavlja Klaić, »ako se je još god. 1872. rodoljubni pjesnik s pravom tužio, što je zaniemila hrvatska pjesma rodoljubka, kako bi tek danas zabugario, da mu je o toj stvari pisati! Jer za ovo dvadeset godina krenulo u tome na gore. Nicalo doduše u to doba pjevačke družine jedna za drugom, obogatila se liepo glasbena literatura za muški zbor; ali uza sve to od novijih domorodnih popjevaka ušle su u narod samo dvie tri ('Liepa naša domovina', 'Oj ti vilo Velebita', 'Živila Hrvatska', 'Na vojsku'), dočim se sve ostale patriotične pjesme novijega porietla pjevaju jedino od pjevačkih družina, pošto su im u jednu ruku melodije preumjetne i zamršene, a u drugu ruku ne doimaju se nego u četveroglasnom zboru.« Međutim, iako drži da je »... umjetno pjevanje u nas Hrvata donekle napredovalo, zanemarilo se gotovo sasvim jednoglasno ili dvoglasno pjevanje domorodnih, narodnih i ponarodjenih pjesama, [koje] se [...] jedino gojilo još kod veselih sastanaka uz čašu vina, premda je i tu već mah preotelo pjevanje u četveroglasju,« i sâm je većinu takvih i srodnih pjesama ostvario u četveroglasju, i to podjednako za muški i mješoviti sastav, očito na način kako su i njemu nalagale prilike vremena u kojemu je stvarao.

Naposljetku, i prigodom održavanja raznovrsnih (vokalnih) koncerata u Hrvatskome glazbenom zavodu, Vjekoslav Klaić je, poput pravog »zasnovatelja«

raspravljati, potkrjepljujući to činjenicom kako je i sâm »Klaić [...] po više puta [...] o glazbenim pitanjima znao reći: 'Ja toga ne znam, jer nijesam učio, Vi to znate, jer ste učili, ali ja Vam imam ukusa.'« *Glazbeni vjesnik*, 2 (1905) 6-7, 54.

¹⁶ Tu je, svojedobno vrlo omiljenu i često izvođenu skladbu (prerađenu kasnije i za muški zbor, te za dva korneta, rog i trombon, izvedenoj u toj obradbi, primjerice, 17. XI. 1882.) — kako navodi Karlić u spomenutoj Klaićevoj biografiji na str. 9 — u prvoj redakciji »potajno posvetio najboljoj učenici glazbenog zavoda Milki Vodički, potonjoj opernoj pjevačici u Petrogradu«, dok Janko Barle spominje posvetu Skladnoglasju, kao i to da je Klaić kasnije, kao filozof u Beču po toj pjesmi izradio svoj poznati kvartet *Misli moje, kud bludite*. Usp. Janko BARLE: Dr. Vjekoslav Klaić, 162.

¹⁷ Usp. Vjekoslav KLAJĆ: Glasba na hrvatskom sveučilištu u Zagrebu, *Gusle*, 1 (1892) 9, 66.

tih priredbi, uglazbljivao dijelove, pridodavao poneke uvodne taktove («Kitica narodnih pjesama za bariton-solo, sbor i orkestar, udesio Ivan pl. Zajc / prva četiri takta pridao Vjekoslav Klaić/«), te u određenim prilikama — primjerice, narodnu baladu *Kraljević Marko* i *Angjelija ljuba* — priređivao za druge izvođačke sastave (solobas uz pratnju »peterogudja«).¹⁸ Štoviše, »na ravnateljskoj sjednici Hrvatskoga glazbenog zavoda od 29. ožujka 1890. godine zatražio je Klaić ovlast, da može aranžirati produkcije poput koncerata Slavjanskoga«, što je ravnateljstvo rado prihvatilo.¹⁹

Stanovitom obogaćenju Klaićeve cjelokupnog glazbeničkog djelovanja pridonosila je, između ostalog, stalna skrb za domaću pjesmu koja se ogledala i u njegovu melografskom radu²⁰ te rezultirala zapisima ponekih narodnih melodija i stihova što ih nalazimo u onodobnim i kasnije objavljenim pjesmaricama s takvim sadržajima,²¹ a dakako i Klaićev rad kao urednika i tvorca pjesmarice.²²

Stanje ostavštine i korištena građa

Najveći dio Klaićevih skladbi nalazi se u tiskanom i litografiranom, potom u rukopisnom obliku (prijepisu), a rjeđi su njegovi autografi. Tako su:

I. a) u Arhivu Hrvatskoga glazbenog zavoda skladateljeva tri jedina (u rukopisu sačuvana, doduše nepotpuna, no zacijelo dovršena) instrumentalna djela te jedna skladba za mješoviti zbor (*Budnica*, koja se kadšto susreće i pod naslovom *Preli se hrabri rode moj*):

1. »*Ich kenn' ein Auge, das so mild...*« od Reicharda »za sextett (violinu I, violinu II, violu, violoncello, basso i flautu) sastavio V. Klaić«

Sačuvan je rukopis raspisanih dionica (sign. 47/3113);

¹⁸ Usp. bilj 36.

¹⁹ Usp. Antun GOGLIA: *Hrvatski glazbeni zavod 1827. —1927.*, 68.

²⁰ Smatrajući kako »Vjekoslav Klaiću pripada, nikad dosta ne ocijenjena, zasluga, da je Kuhačev sabirački rad nastavio praktičnim nasljedovanjem onoga puta, koji nam je, svojim prvim koncertom u Zagrebu, pokazao [sa svojim zborom slavni ruski pjevač Dimitrije Agrenjev, op. R. P. J.] Slavjanski«, Milutin Nehajev (u nekrologu: Vjekoslav Klaić, *Glazbeni vjesnik*, 10 (1928) 7, 68.) objašnjava poticaje što su »poslije otkrića, da je ruska pučka pjesma mogla osvojiti svijet« djelovali na Klaića; Klaić pak, pišući o tom koncertu članak u *Viencu*, zaključuje da je »naša [...] pučka popijevka bogata, značajna, osebujna — u umjetničkoj obradbi ona je kadra da u svjetsku muzičku civilizovanost unese sasvim osobite, naše elemente«, a također je u jednostavnosti ilirskih davorija »nazrijevao jednu, i za svu budućnost, znamenitu sintezu pučkog glazbenog duha i istančanog, izučenog ukusa glazbenog«. *Ibid.*

²¹ Takvi su, primjerice, Klaićevi zapisi pjesama (iz Dalmacije) *S Bogom, neharna dušo*, ili (iz Srijema) *Jabuka se sacrveni* odnosno napjev s naslovom *Živio*. Usp. Božidar ŠIROLA: *Hrvatska pjesmarica*, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb 1942, 90, 105, 163.

²² Klaić je bio urednikom i piscem predgovora. Usp. *Hrvatska pjesmarica. Sbirke popjevaka za skupno pjevanje*, Matica hrvatska, Zagreb 1893. Usp. i bilj. 1.

2. *Serenade für Cello-Solo und Orchester* (sign. 35/2488)²³

Sačuvan je autograf nedovršene orkestralne partiture, na naslovnoj stranici koje stoji »*Serenada* skladao Vj. Klaić« (za flautu, clarinette in E, obou, corno I i II in F, solo corno, violinu I, violinu II, violu, cello, basso, timpane D&A); također se nalaze i raspisane litografirane dionice (samo za violine I, violine II, violine III, viole, basso), na kojima u naslovu nedostaje ime autora, dakle, zapisano je: »*Serenade für Cello von*«, a na dnu svake od prjepisanih dionica stoji potpis: »Johann Maria [?] Hubert 16/12 '89« (tj. 1889.);

3. *Vienac slavenskih pjesama* (sign. 100/7726)

Sačuvan je rukopis nepotpunih orkestralnih dionica (tri primjerka za violinu II, violu, violoncello, basso, C clarinetto /ad lib./, clarinetto primo), dakle, nedostaju dionice: violina I, corni I i II, tromboni I i II, tromba F primo, tromba F secondo, basstrombon.

Djelo se spominje (i)

a/ kao vokalno (zbor uz pratnju klavira, što je nastao u razdoblju Klaićeve boravka u sjemeništu, a bio izveden 20. XII. 1866., o čemu usp. bilj. 8), te

b/ kao orkestralno, pa se na temelju sačuvanih orkestralnih dionica zaključuje da je očito riječ o dvjema verzijama, nastalima kasnije za potrebe izvedbi (»Sokolskog«) orkestra, što se podudara i s navodima u bilj. 8.;

4. *Budnica* (sign. 84/5656)

Sačuvana je litografirana četveroglasna partitura mješovitog zbora, te prijepisi odvojenih dionica za glasovir četveroručno (primo i secondo) i dionica harmonija;

I. b) unutar arhiva Hrvatskoga pjevačkog društva *Kolo* u HGZ-u postoje u rukopisu/prijepisu skladbe (koje su inače objavljene i tiskom):

Svracánje; [iz 1866.] na kraju stoji »U Zagrebu 22. X. 92.« što je očito datum prijepisa iz 1892. te potpis (Faller Nikola); sign. K-229;

Hrvatska himna; partitura, rukopis (na dnu stoji podatak o mjestu i vremenu nastanka: »Beč 25/3 870.«); sign. K-232;

Pod prozorom; [iz 1866. ili 1867.] rukopis (prijepis); sign. K-231, odnosno, sign. 84/5656a;

Na Nehaju gradu; [posvećeno *Kolu* 1867.] rukopis (partitura u autografu, raspisane dionice u rukopisu / prijepisu); sign. K-230;

II. U knjižnicama (i glazbenim arhivima) franjevačkih samostana, primjerice, u Varaždinu i Slavonskome Brodu, nalaze se rukopisne partiture (prijepisi) mješovitih zborova, i to

²³ Djelo je zacijelo bilo dovršeno, o čemu svjedoče za izvedbu pripremljene orkestralne dionice kao i podatci o izvedbi iz 1884. godine navedeni u bilj. 8 te u bilj. 28 u ovom radu.

u samostanu u Varaždinu pod sign. S-XVIII-49 *Tiček i tičica (in D)* te *Zdravljice drago, najveće blago*, dok se pod S-XVIII-184 čuva prijepis partiture (*in e*) 4-glasnog zbora *Na Nehaju gradu*;

u Frajevačkom samostanu u Slavonskom Brodu nalazi se prijepis dionica tenora (T1) i basa iste zbornske skladbe *Na Nehaju gradu*.

III. Naposlijetku, u Muzičkoj zbirci Nacionalne i sveučilišne knjižnice (a također i na drugim mjestima) nalaze se tiskovine već spomenutih i ostalih Klaićevih skladbi (*Ti moraš, dušo, moja bit, Kad?, Uspavanka, Moja lađa, Djevojka junaku prsten povraćala / Nesretna djevojka, Probudi se / O presvetom oltarskom otajstvu, Prije nauka*) objavljenih u muzičkim časopisima²⁴ pjesmaricama²⁵ i zbirkama.²⁶

Prema dosad poznatim i istraženim podacima te dostupnoj notnoj građi Klaićev skladateljski opus sadrži — uključujući već spomenute obradbe popijevaka prema narodnim stihovima²⁷ kao i, također spomenuta, instrumentalna djela: »*Ich kenn'*

²⁴ Kao prilog časopisu *Gusle*, 1 (1892) 2 objavljen je jednoglasni zapis popijevke *Moja ladja*; sign. H1-4*-1701.

²⁵ Tako je u *Hrvatskoj pjesmarici* Božidara Širole (Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb 1942, 135.) objavljena jednoglasna melodija *Misli moje, kud bludite* (inače Klaićevog muškog zbora); sign. H-8*-37; potom u *Hrvatskoj pjesmarici* V. Klaića (Matica hrvatska, Zagreb 1893.) jednoglasni zapisi *Plovi, plovi moja ladjo!*, a također i *Bože živi! / Hrvatska himna te Preni se hrabri rode moj / Budnica*; sign. H-8*-38 ili H-8*-39; nadalje, *Tiček i tičica i Djevojka junaku prsten povraćala u Hrvatskoj pjesmarici* (za porabu učenicima i učenicama Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda), Tisak K. Albrechta, Zagreb 1893.; sign. H1-4*-467; u *Pjevniku — Kantualu crkvenih popievaka* (sabrali, uredili i izdali u vlast. nakl. Karlo Kindlein i Vatroslav Kolander), Zagreb 1895., nalazi se četveroglasni mješoviti zbor *Probudi se*; sign. H1-4*-356. Klaićev zbor *Svracanje* objavljen je i u *Pjesmarici Glasbena Matica. Zbori za štiri moške glasove*, ur. J. Čerin, Glasbena Matica, Ljubljana 1897, 226-228.

²⁶ Klaićeve melodije (u različitim preradbama, dakle, kao jednoglasni, dvoglasni zapisi ili za instrumentalnu verziju) tiskane su u sljedećim zbirkama: *Plovi ladjo!* u: *Vijenac* jedno- i dvoglasnih pjesama za mladež pučkih škola, sabrao i uredio J. N. Sprachmann, C. kr. Naklada školskih knjiga, Beč; sign. H-8*-54; *Tiček i tičica* u: *Popijevke hrvatskih skladatelja III: Hrvatska popijevka od F. Livadića do V. Rosenberga-Ružića*, ur. Hubert Pettan, Društvo sklad, sv. 2, prir. Ante Stöhr, Naklada St. Kugli, Zagreb; potom *Svracanje* u sv. 1, te *Tiček i tičica* u istom albumu, sv. 3; sign. H1-4*-174 ili H1-4*-92; nadalje crkvene skladbe *O presvetom oltarskom otajstvu i Prije nauka* u: *Vienac crkvenih pjesama: popievke dvo- tro- i četveroglasne*, Naklada Antun Vizjak, Matičev litografski zavod u Zagrebu; sign. H1-4*-922; ista skladba (*Svracanje*) objavljena je u: *Album hrvatskih napjeva* (za glasovir udesio Slavoljub Lžičar), Henry Litolf's Verlag, Braunschweig; sign. H1-4*-573 ili H1-4*-109; u zbirci: *Bisernica* (sbirka popievaka za četiri muška grla), Vienac, Pjevačko društvo u zagrebačkom sjemeništu, tiskane su odvojene dionice zbora *Svracanje*; sign. MZ-popr. 16*-138; odnosno odvojene dionice muškog zbora i solobaritona u drugome dijelu iste zbirke, Knjigotiskara i litografija C. Albrechta, Zagreb 1886; sign. MZ-popr. 16*-139; u: *Album hrvatskih pjesama*, za citaru /s podpisanim tekstom/ udesio Vjekoslav Raha, L. Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb, nalazi se preradba zbora *Svracanje*, sign. H1-4*-475; u: *Sbirka pjesama za brač solo, op. 23*, 1897. nalazi se također obradba za tamburu skladbe *Svracanje*; u *Ave Maria; Jeli* (Ivan Zajc ml.) nalazi se popijevka *Moja lađa*; u: *Kolo* (sbirka izabranih hrvatsko-slovenskih mužkih zborova, uredio Nikola Faller), Dionička tiskara, Zagreb 1905., tiskani su zborovi *Svracanje* i *Na Nehaju*; sign. MZ-popr.8*-45; u: *Vienac hrvatskih pjesama* (za glasovir dvoručno i s riečima udesio Franjo Jilek), Lav Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb [1894], tiskana je skladba *Preni se hrabri rode moj / Budnica*; sign. H1-4*-350; te u zbirci *Šest popievaka za jedno grlo uz pratnju glasovira*, Lav Hartman (Kugli i Deutsch, odnosno samo Kugli), Zagreb, objavljene su tiskom popijevke: *Moja ladja, Tiček i tičica, Uspavanka, Nesretna djevojka, Ti moraš, dušo, moja bit i Kad?*; sign. H1-4*-389 ili H1-4*-1184.

²⁷ To su: *Da je višnja ko trešnja, Tri sam dana kukuruze brala i Ej, lolo moja*. Inače, uz *Misli moje kud bludite* (u obradbi za tamburaški sastav), to su ujedno i jedine zvukovno dokumentirane Klaićeve skladbe,

ein Auge, das so mild...« od Reicharda (za sextett), potom nepotpuno sačuvanu *Serenade für Cello-Solo und Orchester*,²⁸ danas nedostupne? *Kvartet* (prema *Misli moje, kud bludite*), *Ouverturu: Posljednja nada, Sokolsko kolo* i *Vienac slavenskih pjesama* — otprilike 25 skladbi.²⁹

Prema opsegu i vrsti mogu se, dakle, izdvojiti:

1. Vokalne skladbe (19)

a) zbarske (10)

muški zborovi: *Svracánje / Misli moje kud bludite*³⁰
Hrvatska himna / Bože živi
Pod prozorom / Moja pjesma krotko moli
*Na Nehaju*³¹

mješoviti zborovi: *Budnica / Preni se hrabri rode moj*
Zdravljice drago
Tiček i tičica
O presvetom oltarskom otajstvu / Probudi se, dušo moja
 (tiskano 1895.)

snimljene — zajedno sa skladbama / obradbama Josipa Andrića, Đure Prejca, Ive Tijardovića i drugih — na gramofonskoj ploči: *Croatian sound (Hrvatski zvuci)*, St. Anthony' Tamburitza Club Croatia, Los Angeles 1974., LP 33 o/min, stereo.

²⁸ Kako navodi Antun Goglia, *Serenada* je bila posvećena prof. Baueru, a u prilog tvrdnji da je dovršena, govore i podatci o njezinim višekratnim izvedbama kao što, pišući o diletantskom orkestru Hrvatskoga sokola iznosi spomenuti autor, inače sudionik jedne od izvedbi 1884. godine u maloj dvorani građanske Streljane (usp. Vjekoslav Klaić i diletantski orkestar Hrvatskog sokola u Zagrebu, 164.). S obzirom na to da je bila namijenjena gimnazijskom orkestru (usp. bilj. 12), ta je Klaićeva orkestralna skladba — kako je razvidno iz istoga izvora — nastala u ranijoj skladateljevoj fazi, dakle, između 1878. i 1883. godine. Naime, Antun Goglia u drugome tekstu navodi i sljedeće: »Godine 1883. i 1884. opet su odlazili đaci spomenute gimnazije, da slože orkestar. Sastajali su se jednom u tjednu u stanu kojeg kolege i tamo vježbali. To su bili većinom učenici glazbene učione 'Glazbenog zavoda'. Orkestrom je dirigirao kolega Milutin pl. Farkaš, kasniji tajnik spomenute glazbene škole. Taj orkestar nastupao je samo kod koncerta g. 1884. u maloj dvorani 'Streljane', a u korist sveučilišnih slušača filozofskog fakulteta. Izvedena je bila: V. Klaić: *Serenada* za violončelo solo (Antun Goglia) gudački orkestar i flautu.« Antun GOGLIA: *Orkestralna muzika u Zagrebu*, 68.

²⁹ Taj broj ne uključuje različite verzije (obradbe) pojedinih naslova što ih je načinio sam autor.

³⁰ U bilj. 8 naveden je podatak o izvedbi te popijevke za sopran ili tenor, pa je vjerojatno riječ o verziji danas dostupnoga muškog zbora. Na ovom se mjestu mogu zabilježiti i druge, kasnije izvedbe te skladbe u Hrvatskome glazbenom zavodu, također u verziji za muški zbor: izvedbe 11. svibnja 1929. i 10. lipnja 1933., oba puta pod naslovom *Misli moje kud bludite* (usp. programe u HGZ-u, k. 5-1929/20; k. 7-1033/35-35b) te izvedba 4. svibnja 1940. pod nazivom *Svracánje* (program u HGZ-u, k. 10-1940/35). Naposljetku, neka bude spomenuta i (naj)novija izvedba te skladbe u verziji za muški zbor: nju je — nakon niza desetljeća — kao i Klaićevu crkvenu popijevku *O presvetom oltarskom otajstvu / Probudi se, dušo moja*, izveo Hrvatski pjevački zbor »Ivan pl. Zajc« 21. lipnja 2001. u Hrvatskome glazbenom zavodu (u prigodi obilježavanja 150. obljetnice rođenja i 70. obljetnice smrti Vjekoslava Klaića, na njegov 152. rođendan).

³¹ Slijedom navoda u periodici, zborovi *Svracánje*, *Na Nehaju* i *Pod prozorom* izvođeni su redovito na koncertima pjevačkih društava u Zagrebu između 1873. i 1895. Podatci prema: Snježana MIKLAUŠIĆ-ĆERAN: *Veze Vjekoslava Klaića s glazbenim društvima u Hrvatskoj do Prooga svjetskog rata*, rukopis.

dječji zbor tj. jednoglasna pjesma za skupno pjevanje:

*Prije nauka
Plovi plovi, moja lađo!*

b) solističke (9, odnosno 10)

solopopijevke za glas i glasovir

*Moja lađa
Uspavanka
Nesretna djevojka / Djevojka junaku prsten povraćala
Ti moraš, dušo, moja bit
Kad?
Tiček i tičica³²*

Njima se pribrajaju i tri pjesme na narodni tekst:

*Tri sam dana kukuruze brala
Ej, lolo moja
Da je višnja ko trešnja*

ranije nastala verzija — solopopijevka *Svračanje*.

2. Instrumentalne skladbe (6)

uključuju nominalno poznate i nepotpuno sačuvane skladbe, dakle, uz spomenute rukopise u Arhivu HGZ-a:

- a/ »*Ich kenn' ein Auge, das so mild...*« od Reicharda za sextett;
- b/ *Serenade für Cello-Solo und Orchester*, te
- c/ *Vijenac slavjanskih pjesama*, izvedba 1866.,
a toj skupini možemo pribrojiti još i ove nominalno poznate naslove:
- d/ *Kvartet prema Misli moje, kud bludite* (nastao u Beču)³³
- e/ *Ouvertura: Posljednja nada* (izv. 1866., za razdoblja Klaićeva boravka u sjemeništu)³⁴
- f/ *Sokolsko kolo*³⁵ (izv. 1884. i namijenjeno Diletantskom orkestru Hrvatskog sokola)

³² Svih šest popijevaka bilo je izvedeno u istoj prigodi 21. lipnja 2001., kako je navedeno u bilj. 30. Međutim, neke od tih popijevaka bile su, primjerice, izvođene između 1911. i 1920. godine u HGZ-u: *Ti moraš, dušo, moja bit* 20. prosinca 1911. (usp. program u HGZ-u, k. 2-1892-1915/29); *Tiček i tičica* 22. svibnja 1914. (k. 2-1892-1915/44), 1. listopada 1917. (k. 3-1917/22), 5. veljače 1918. (k. 3-1918/11) te u svibnju 1935. (k. 8-1935/36); *Djevojka junaku...* 19. siječnja 1920. (k. 3-1920/7) odnosno ista skladba pod nazivom *Nesretna djevojka* 1. listopada 1917. (k. 3-1917/22).

³³ Usp. bilj. 16.

³⁴ Usp. bilj. 8.

³⁵ Usp. bilj. 8.

Ishodišta tekstnog sadržaja

Razumljivo je da je Klaića melografski rad približio vrelu narodnih tekstnih predložaka, kao (tek) jednom od sadržajnih ishodišta njegova vokalnog opusa, za kojim je posezao ne samo kao harmonizator i obrađivač,³⁶ već i kao autor nekoliko izvornih skladbi na narodni tekst (poput popijevke *Nesretna djevojka / Djevojka junaku prsten povraćala* za solo glas [mezzosopran] uz glasovirsku pratnju, potom mješovitih zborova *Tiček i tičica* [inače i u verziji solopopijevke] i *Zdravljice drago* te *Da je višnja ko trešnja*, *Tri sam dana kukuruze brala*, i *Ej, lolo moja* za glas uz pratnju). Ipak, skladatelj pristup kako pjesničkoj (8) tako i narodnoj književnoj baštini (6) upućuje na relativnu tematsku raznolikost, dakle, na podjednaku zastupljenost vedrijih, domoljubnih i intimnolirskih ugođaja, poput, primjerice, onog u solopopijevki *Uspavanka*, anonimna tekstopisca, kao i različitih osjećaja što prožimaju dvije (crkvene) pjesme sa sakralnim sadržajem, također nepoznata tekstnog izvora, namijenjene mješovitomu (*O presvetom oltarskom otajstvu / Probudi se, dušo moja*) odnosno jednoglasnome dječjem zboru (*Prije nauka*).

Da je Petar Preradović (1818. — 1872.) bio ne samo najomiljenijim pjesnikom ilirskih glazbenika već i toga (»Zajc-Kuhačeva«) doba,³⁷ potvrđuje se i u Zajčevim i Vilharovim solopopijevkama, kao i u Klaićevu vokalnome opusu; naime, Preradovićevi stihovi poslužili su Klaiću za četiri skladbe, i to za dva muška zbora (*Svratanje, Hrvatska himna / Bože živi* [prema kojim su stihovima nastali i mješoviti zbor uz pratnju orkestra Ivana pl. Zajca: /np 1' /, potom muški zbor uz pratnju orkestra op. 13a Vjekoslava Rosenberga-Ružića, ili pak verzije za muški /op. 166/ i mješoviti zbor *a cappella* /op. 166a/ te s orkestralnom pratnjom /op. 166b/ Franje Serafina Vilhara-Kalskog, muški zbor Vladimira Stahuljaka, muški zbor Vatroslava Kolandera, muški zbor Franje Ksavera Kuhača te popijevka Ferde Wiesnera Livadića),³⁸ te za dvije solopopijevke (*Kad?* [prema tim je stihovima Ivan Padovec, primjerice, uglazbio također pjesmu za sologlas uz pratnju /terz/ gitare, Livadić solopopijevku, a Zajc muški zbor] i *Moja lađa / Plovi lađa* [stihove koje su inače uglazbili Lisinski za muški zbor te Padovec, Livadić i Zajc kao solopopijevku]).³⁹

³⁶ Klaić je za potrebe svojih orkestara (bilj. 12) često prerađivao ne samo vlastite izvorne, već i (hrvatske i strane) narodne pjesme, a veliku popularnost svojedobno su uživale češke narodne pjesme »udešene po Klaiću«. Često bi dodavao pojedine dijelove: »Kitici narodnih pjesama koju je udesio Ivan pl. Zajc prva četiri takta pridao V. Klaiću« ili: »Narodnu baladu 'Kraljević Marko i Angjelija ljuba' priredio prof. Klaić za bas solo uz pratnju peterogudja«. Usp. Vjenceslav NOVAK: *Uspomena na vokalne koncerte priredjene dne 30. lipnja 1890. u Narodnom Zem. Glasbenom zavodu u Zagrebu*, Tisak Dioničke tiskare, Zagreb 1890, 6, 8, 11.

³⁷ Usp. Koraljka KOS: *Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse, Rad JAZU*, knj. 337, Zagreb 1965, 354.

³⁸ *Ibid.*, 370-371. Usp. i: Lovro ŽUPANOVIĆ: *Hrvatski pisci između riječi i tona*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1989, 25, bilj. 5.

³⁹ Usp. Lovro ŽUPANOVIĆ: *Hrvatski pisci između riječi i tona*, 25, bilj. 8, 9, 10. O Klaićevim svojevolumnim izmjenama Preradovićevih stihova (u solopopijevki *Moja lađa*, odnosno o — zbog takvih promjena izazvanom — suprotstavljanju sedmeraca i peteraca, usp. B.(artol) I.(NHOF): Umjetnost. Šest popjevaka za jedno grlo uz pratnju glasovira, *Vienac*, 28 (1896) 52, 839.

Ostali se pjesnici — Stanko Vraz (1810.-1851., *Pod prozorom / Moja pjesma krotko moli*), August Šenoa (1838.-1881., *Ti moraš, dušo, moja bit*), Zdravko Niemčić (1813.-1849., *Na Nehaju gradu*) i Josip Milaković (1861.-1921.) kao autor stihova mješovitog zbora *Budnica / Preni se hrabri rode moj* — javljaju po jednom.

Iznesenu tvrdnju o zastupljenosti tematski različitih tekstova unutar zapravo maloga broja Klaićevih solopopijevaka i zborova, mogu potvrditi raznovrsne skupine kojima ti tekstovi pripadaju, kao što su:

- ljubavne (Preradovićeve pjesme *Svracánje i Kad?*,
Šenoina *Ti moraš, dušo, moja bit*,
narodna *Tiček i tičica*),
- subjektivno-refleksivne / ljubavne (Vrazova *Pod prozorom*,
narodna *Nesretna djevojka*),
- domoljubne (Milakovićeva *Budnica*),
- domoljubno-zanosno-poletne (Preradovićeva *Hrvatska himna / Bože živi*),
- lirsko-domoljubne (Preradovićeva *Moja lađa*),
- domoljubno-povijesne (Nemčićeva *Na Nehaju*), te
- razne uspavanke (*Uspavanka*),
prigodne (*Zdravljice drago najveće blago*),
crkvene: prikazne pjesme, molitve i blagoslovi
(*Probudi se / O presvetom oltarskom otajstvu; Prije nauka*).

Zastupljene teme — koje dotiču zapravo (ne samo u Klaićevu opusu) dva glavna tipa pjesama, ljubavno-lirski i domoljubni — na specifičan način odražavaju temeljno duhovno ozračje epohe. Naime, iako u spomenutoj poeziji prevladava lirsko-ljubavna tematika, javlja se i sentimentalni izričaj neuzvraćene ljubavi protkan usudom socijalnog (obiteljskog) nerazumijevanja (*Nesretna djevojka*); u njoj se, nadalje, na svojevrsan način provlači intimno osjećanje domoljublja i samosvijesti o probuđenom nacionalnom osjećaju »koji se u poeziji toga doba (slično kao i u ilirizmu) izživljava u naivnoj, verbalističkoj sentimentalnoj poeziji o 'milom domu' i 'ljubi'«. ⁴⁰ S druge se strane, i u emocijama protkanoj majčinoj uspavanki djetetu iznosi njezina strepnja za sinovljeve buduće dramatične vojničke dane (*Uspavanka*). Ipak, i ostali stihovi diskretno izražavaju domoljublje koje snaži u svladavanju kušnji (*Budnica*), katkada evocirajući herojsku povijest nacije (*Na Nehaju*), ili se ono jasno prepoznaje kao romantičarski zanos i stremljenje svetomu cilju (*Hrvatska himna*).

Neke značajke glazbenog izričaja u (vokalnome) opusu Vjekoslava Klaića

U cjelini Klaićeva skladateljskog rada — u ranijem razdoblju obogaćenog i znakovitim stvaranjem nekoliko složenijih instrumentalnih (komornih i

⁴⁰ Usp. Koraljka KOS: Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse, 370.

orkestralnih) djela, kojima je već u početku pretenciozno najavljen mladenački i stvaralački polet, potaknut i vezan, dakako, i uz skladateljevo aktivno dirigentsko djelovanje — zborskoj pjesmi i solopopijevki pripada temeljno mjesto. Naime, iako se javlja s približno 19 kraćih djela, dakle, kao autor svega 7, odnosno 10 popijevki, često ga se svojedobno, ali i u novije vrijeme, uvrštavalo među predstavnike (umjetničke) solopopijevke toga doba (bilj. 3). Kako područja Klaićeva zborskog stvaranja pa tako i njegove vokalne lirike očituju relativnu kvalitativnu šarolikost sukladnu tematici — među zborovima zastupljenijih — domoljubnih, lirsko-domoljubnih, subjektivnorefleksivnih i ljubavnih tekstova, Klaića-skladatelja, uz već spomenuta ranije nastala djela (primjerice, muške zborove, *Pod prozorom*, *Svracanje* i *Na Nehaju*) podjednako predstavljaju i uspjele solističke popijevke (*Moja lađa*, *Kad?*, *Nesretna djevojka*, *Ti moraš, dušo, moja bit*).

Našavši svoje mjesto u tiskanim izdanjima pjesmarica i zbirki domaćih autora, te i druge Klaićeve (vokalne) skladbe lakše su dopirale do publike, neke od njih postavši ubrzo dijelom pučke svojine.⁴¹ Tomu je zacijelo pridonijela ne samo autorova nezaobilazna višestrana zasluga na polju hrvatskoga glazbenog života i/ili opća prisutnost njegove osobnosti već i njihova posve prihvatljiva i za to vrijeme uobičajena izražajna sredstva.

Ponajprije se to odnosi na **melodijsko-ritamsku komponentu** glazbenog izričaja, koja se u glazbenom govoru (svih) skladatelja Zajčeve epohe prepoznaje kao najsnažniji i najinventivniji element.⁴² Melodija je uglavnom pregledna, što je napose očito u postupnome uzlaznom ili silaznom vođenju linije; gipka i pijevna (np 2: *Svracanje*; np 3: *Ti moraš, dušo, moja bit*; np 4: *O presvetom oltarskom otajstvu / Probudi se*); često šireg zamaha (np 5: *Pod prozorom*; np 10: *Moja lađa* — za sologlas); ponekad banalno jednostavna (*Prije nauka*); ili pak s površnim asocijacijama na pučku tradiciju, obično uvjetovanu narodnim tekstom (np 6: *Nesretna djevojka / Djevojka junaku prsten povraćala*, početak) s kojom, međutim, ne treba povezivati Klaićevu melodijsku invenciju; sazdana iz tonova, često toničkog trozvuka (np 7: *Tiček i tičica*) i to obično već u početnim taktovima (np 8: *Kad?*; np 5: *Pod prozorom*; np 9: *Na Nehaju*). Uz to se mogu uočiti uobičajeni intervalski skokovi: sekste u uzlaznome (np 9: *Na Nehaju*, nastup solobaritona; np 10: solopopijevka *Moja lađa*) ili silaznome slijedu (np 2: *Svracanje*, t. 5), a često u nizu terca-kvarta = seksta ili kvarta-terca = seksta, ponekad septime (np 3: *Ti moraš, dušo, moja bit*, t. 11; np 1: *Hrvatska himna*) i oktave (*Kad?*), potom i karakteristični silasci na donju vođicu (np

⁴¹ Atribuciju »svojine čitavog naroda« dobila je Klaićeva pjesma *Svracanje* koja je — doživješi raznovrsne obradbe, primjerice, za glasovir (priređivača Slavoljuba Lžičara i Ante Stöhra) ili za gitaru (Vjekoslava Rahe) — pridonijela uz ostale popijevke, općem dojmu skladateljevih zasluga »specijalno hrvatskoj pjesmi«, dakle, smjeru kojim je — po njegovu mišljenju — valjalo »poći u produkciji i reprodukciji«. Slično se može reći i za preradbu nekih zborova što su se u raznim verzijama pojavili u tiskanim izdanjima: *Budnica* (za klavir preradio Franjo Jilek, 1894.), *Hrvatska himna* pod naslovom *Bože živi* (kao jednoglasni napjev u autorovoj *Hrvatskoj pjesmarici*, 1893.), *Pod prozorom* (preradba za glasovir Ante Stöhra) i dr., o čemu usp. i bilj. 25 i 26; također i: Nv. (Milutin NEHAJEV): Vjekoslav Klaić [nekrolog], *Glazbeni vjesnik*, 10 (1928) 7, 68.

⁴² Usp. Koraljka KOS: Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse, 358-360.

2: *Svrtaćanje*; np 5: *Pod prozorom*, t. 10). Često je ponavljanje jednoga tona, u pravilu dominante (*Kad?*), ali i tonike (np 9: *Na Nehaju*, ton *b* u basovskoj dionici; np 5: *Pod prozorom*, tt. 1-4). Dakle, pjevna melodijska linija, u osnovi dijatonske strukture, samo se iznimno približava deklamaciji uvjetovanoj smislom teksta, ostvarujući s njime tješnju povezanost radi stvaranja dramatične napetosti (np 6: *Nesretna djevojka*, recitativ; np 2: *Svrtaćanje*, C-dio), a njezin tijek rijetko obogaćuju kromatski pomaci (*Svrtaćanje*, *Pod prozorom*, *Kad?*) obično povezani s nekim sadržajnim momentima u tekstu ili s kolorističkim efektom, a vrlo rijetko uz promjenu harmonije (np 4: *Probudi se, dušo moja*).

Među instrumentalnim djelima, primjerice dovršenoga *Sextetta*, najveću melodijsku, često ispraznu pokretljivost (rastavljenih akorda u pomaku triola) pokazuju I. violina, violončelo i flauta, dok su tri ostala glazbala (II. violina, viola i kontrabas) njima melodijski podređena.

Struktura metra stiha (odn. pjesničke stope) uvjetuje odabir glazbenog metra, koji se kreće u tradicionalnim okvirima pravilnog rasporeda teza i arza, uzrokujući time periodičnost i simetriju formalnog plana, u čije se zadane okvire katkada nevjesto nastoji uklopiti tekst. U prevladavajućoj parnoj mjeri u zborovima (2/4 odn. C) te rjeđe u 3-dobnom metru u nekim solopopijevkama (3/4 u *Tiček i tičica*, *Ti moraš, dušo, moja bit*) i zborovima (odn. 6/8 u pjesmi *Plovi, plovi moja lađa!* i 3/8 u popijevki *Moja lađa*, te orkestralnoj *Serenadi*), samo poneke skladbe počinju predtaktom (*Tiček i tičica*, *Pod prozorom*) odnosno uzmahom (*Ti moraš, dušo, moja bit*).⁴³

Prevlast melodije nad uglazbljenom riječi — jedne od temeljnih i prepoznatljivih značajki hrvatske vokalne glazbe Klaićeva doba — može (a to se redovito i bez razlike susreće u djelima većine onodobnih skladatelja) izazvati nespretnosti u odnosu metra stiha i ritamskog uzorka s jedne, te pravilnog naglaska, s druge strane. One obično i nastaju u krutom podvrgavanju cijele pjesme ritamskoj formuli, a u konačnici rezultiraju iskrivljenom metarskom slikom teksta (kao primjer mogu poslužiti inače nadahnutiji Klaićevi zborovi *Pod prozorom / Moja pjesma krotko moli* (np 5: tt. 14-19), odnosno *Na Nehaju* (np 9: riječi »kao brdo...«); takva se slika prepoznaje u isticanju inače nenaglašenih slogova višesložnih (*Na Nehaju*: »S mora tam ti dopuhuju zlatorujni oblačići ...«) ili jednosložnih riječi (primjerice, veznika, prijedloga i sl.). Da melodijska komponenta dominira nad tekstnom vidi se i u glazbom uvjetovanome ponavljanju pojedinih fraza, osobito u kadencama (np 1: *Hrvatska himna*; np 4: *Probudi se, dušo moja*; np 9: *Na Nehaju*, tt. 9-16), a na stanovit način obilježje melodiji i formi daju česte tonalitetne (np 2: *Svrtaćanje*, tt. 14-16; np 9: *Na Nehaju*, solobariton; np 1: *Hrvatska himna*, tt. 5-6; np 6: *Nesretna djevojka*, tt. 14-16) i izvantonalitetne sekvence kao i, doduše ne doslovno, opetovanje dijela građe u dvodijelnom oblikovanju (tzv. prijelaznoromantičkoga) tipa **A**(aa') **B**(ba'): *Probudi se, dušo, moja* (np 4).

⁴³ Usp. np: 10, 7, 3, 5.

U mjeri u kojoj je bilo moguće ostvariti oblikovanje vokalnih minijatura, **formalno ustrojstvo** pokazuje relativnu raznolikost. Dakako, uz uobičajena klišeizirana rješenja ono uključuje po jedan primjer najjednostavnijeg oblika male (*Plovi, plovi...*) odnosno velike periode proširene codom (*Zdravljice drago*) sve do dvodijelnosti tipa AB (*Hrvatska himna*) i trodijelnosti tipa ABA' (*Ti moraš, dušo, moja bit*) ili ABA (*Moja lađa, Tiček i tičica, Uspavanka*). S druge strane, ni pojava prokomponiranoga trodijelnog oblika pjesme ABC (*Pod prozorom, Svracanje, Kad?*) nije sasvim rijetka u ovome dijelu Klaićeva opusa, a posve drukčijim oblikovanjem — nizanjem odsjeka s dvama glavnim motivima (uvod—A—uvod—B / solobariton / —A—coda) slijedom narativnosti teksta — izdvajaju se zbor *Na Nehaju* te solopopijevka *Nesretna djevojka*, u kojima su takvi odsjeci i naznačeni promjenama tempa i agogike (primjerice — Recitativ. Svečano i polagano. Strastveno i brzo, Sve polaganije i tiše — u pjesmi *Nesretna djevojka*).⁴⁴

Na formu utječe i **glasovirska pratnja**, o čijoj je fakturi moguće govoriti zapravo na temelju šest Klaićevih popijevki i samo jednoga — za razliku od većine *a cappella* ostvarenih — mješovitog zbora za klavir četveroručno ili harmonij. Razumljivo je da instrumentalna pratnja u solopopijevkama postaje nositeljicom harmonijske sastavnice i, u sjeni i ovisnosti o posve prevladavajućoj melodijskoj komponenti, često je realizirana s ustaljenim postupcima. Jedna je od tih manira udvostručenje glavne melodijske linije, dakle, sologlasa, u desnoj ruci klavirskog parta (np 6: *Nesretna djevojka*, početak), dok se u lijevoj ruci jednoglasje vokalne dionice podupire oktavama u basu (np 10: *Moja lađa*), doduše u različitim ritamskim figurama (poput čestih triola) rastavljenom akordskom (np 6: *Nesretna djevojka*) ili arpedžiranom pratnjom; katkada uporabom tremola, a u mogućoj vezi s psihološkom pozadinom teksta pratnja nastoji podcrtati ponekad naivnim tonskim slikanjem slojeve teksta što su izmakli vokalnom iskazu (*Uspavanka*: dulje notne vrijednosti u lijevoj ruci, dok je u desnoj ruci pomak , nasuprot ritamskom obrascu u dionici glasa; np 10: *Moja lađa*: monotonija gibanja valova umetanjem osminskih pauza). Znakovita je u tom, a još i više u ritamskom pogledu, gradacija u međuodnosu glasa (u podjeli dobe na dva) i glazbala (s podjelom dobe na tri/ole/) u završnome dijelu pjesme *Ti moraš, dušo, moja bit*. Rijetki pak i vrlo kratki samostalni istupi glasovirske pratnje, obično u uvodnim i središnjim (np 8: *Kad?*), a rjeđe u završnim ulomcima (*Nesretna djevojka*), svode se na improvizaciju najčešće na tonovima rastavljenih akorda (*Kad?*) ne bi li stvorili međuprostor za moguće modulacije ili formalno ispunjenje segmenta, dok se s obzirom na početke u pojedinim popijevkama mogu uočiti i neposredni početci (np 10: *Moja lađa*; np 6: *Nesretna djevojka*) kao i oni naznačeni sa svega dva (np 7: *Tiček i tičica*) odnosno četiri takta (np 8: *Kad?*; np 3: *Ti moraš, dušo, moja bit*). Analogno tome, završetci solopopijevaka svedeni su na jedan (*Ti moraš, dušo, moja bit*) ili nekoliko taktova (*Nesretna djevojka*) opetovane potvrde (arpedžirane) toničke harmonije.

⁴⁴ Usp. np: 1, 3, 10, 7, 5, 2, 8, 9 i 6.

Veću konzervativnost pokazuje **harmonijska faktura** tih skladbi temeljena na vrlo jednostavnim harmonijskim odnosima što uključuju osnovne funkcije u djelima prevladavajućih durskih tonaliteta i klišeiziranih postupaka tonalitetskih promjena na način: osnovni tonalitet — tonalitet dominante (np 7: *Tiček i tičica*, iz Des-dura u As-dur) odnosno dijatonske modulacije iz durskog u paralelni ili istoimeni molški tonalitet (np 2: *Svrtačanje*, G-dur — e-mol; np 9: *Na Nehaju*: g-mol — B-dur; *Budnica*: G-dur — e-mol) i obratno, a sasvim rijetko kromatskim putem (np 4: *Probudi se, dušo, moja*). Međutim, česti su i tonalitetni skokovi (np 5: *Pod prozorom*; np 2: *Svrtačanje* u kojima se u okviru trodijelne formalne strukture tipa ABC javlja tonalitetna dispozicija D-dur — B-dur — D-dur; odn. G-dur — e-mol — E-dur). Uz povremenu primjenu sporednih stupnjeva trozvuka i četverozvuka, naglašena je uporaba sekstakorda, dominantnih i osobito smanjenih septakorda (np 5: *Pod prozorom*, t. 7) i obrata (kvintsekstakorda i terckvartakorda u funkciji dominante dominante), a česte su i melodijsko-harmonijske sekvence. Sukladno takvom izričaju i istaknutoj melodiji u sopranskoj / tenorskoj liniji svi su (inače *a cappella*) zborovi ostvareni u homofonom slogu. Sentimentalnoj ugodajnosti melodije u zborovima, a još i više u solopopijevkama, osobito u kadencama, pridonose — uz karakteristične intervalske skokove (sekste, septime, te silazne pomake na donju vođicu) i smanjene septakorde — zaostajalice i anticipacije, potom kromatski prohodni i izmjenični tonovi, s često površnim kolorizmom (primjerice, izmjena velike i male terce u isticanju naglih suprotnosti raspoloženja). Kako su takvi postupci u osnovi strani poimanju »folklorom nadahnutih« pjesama, na sasvim diskretnu prisutnost takvoga nadahnuća upućuju, primjerice, znaci povećane sekunde (np 9: *Na Nehaju*, u nastupu solobaritona; *Kad?*), kadence na dominantu (np 6: *Nesretna djevojka*, tt. 9-12) odnosno »terciranja« (np 9: *Na Nehaju*). Neke pjesme iskazuju zapravo blag utjecaj glazbe starogradskeg prizvuka Zagreba i okolice (np 3: *Ti moraš, dušo, moja bit*; np 8: *Kad?*) kao deformiranoga zagorskog folkloru.⁴⁵ Ipak, usprkos njezinim diskretnim znacima, te i ostale Klaićeve skladbe nisu u čvrstoj svezi s takvim poimanjem folklornih utjecaja; štoviše, postoje razmišljanja kako su spomenute skladbe »u direktnoj opreci sa poznatim i pohvalnim revnovanjem Klaićevim oko oplemenjivanja narodne glazbe«, pa isti autor zaključuje kako »po intervalima nekim pjesma (*Ti moraš, dušo, moja bit*, op. R. P. J.) nas podsjeća mnogih sličnih njemačkih«. ⁴⁶

Umjesto zaključka

Ovaj rad nema pretenzije donositi sud o značajkama cjelokupnoga Klaićeva skladateljskog opusa, ponajprije stoga što bi isti valjalo sagledati u kontekstu brojnih sličnih prinosa skladateljevih suvremenika — okupljenih oko Ivana pl. Zajca kao

⁴⁵ Usp. Koraljka KOS: Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse, 368.

⁴⁶ B.(artol) I.(NHOF): Umjetnost. Šest popijevaka za jedno grlo uz pratnju glasovira, 839.

središnje osobnosti toga razdoblja — o kojima za sada nisu izrađene i objavljene studije. No, on se može shvatiti kao prinos prethodno provedenom temeljnom istraživanju hrvatske umjetničke popijevke autorice Koraljke Kos koja, donoseći početnu prosudbu o popijevci toga doba što »vjerno odražava sve opće značajke produktivne djelatnosti svoje epohe, a to znači — sve pozitivne i negativne strane Zajčeva muzičkog izraza, kojima su obilježena i ostvarenja mnogobrojnih njegovih epigona«,⁴⁷ u djelima prisutan »pseudoromantički anahronizam sladunjavo-sentimentalnih ugođaja s primjesom lakiranog folklor« tumači posvemašnjom stagnacijom i gotovo polustoljetnim razmakom od europskog stvaralaštva *Lieda*, ne samo druge polovine 19. stoljeća »koji je razvoju evropske muzike donio toliko klica novoga (i) ostavio našu sredinu netaknutom«,⁴⁸ već i njezinih klasika, Schuberta i Schumanna. Na tim relevantnim zaključcima gradi se i naša spoznaja o dometu kvantitetom skromnoga Klaićeva skladateljskog opusa, koji po svim svojim značajkama — za sada utvrđenih na primjeru njegova većeg, dakle vokalnog dijela — ne prelazi okvire glazbeno-stilskih odrednica hrvatske solističke (i zbarske) popijevke druge polovine 19. stoljeća (kakve pokazuju opusi Klaiću bliskih suvremenika, Vilka Novaka⁴⁹ i Franje Serafina Vilhara-Kalskog⁵⁰); štoviše, Klaićevo se neveliko stvaralaštvo prepoznaje ne samo u »prigušenim romantičkim značajkama uz neke površinske elemente muzičkog folklor«,⁵¹ već i u odrazu istoga duhovnog svijeta kojemu su uz, dakako, značajnije autore pripadali mnogi vrijedni i zaslužni amateri i tzv. »mali« skladatelji.

U svjetlu takve spoznaje, i skladateljski opus Vjekoslava Klaića — svojedobno prisutan u hrvatskome glazbenom životu — ostaje vrijednim spomenikom onoga vremena, pa tako i dijelom hrvatske glazbene baštine, svjedočeći o talentu i svestranosti njegova autora.

⁴⁷ Koraljka KOS: Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse, 357.

⁴⁸ *Ibid.*, 369.

⁴⁹ Djelujući kao zborovođa *Kola* i nastavnik Učiteljske škole u Zagrebu, Vilko Novak pridonio je svojevremeno obogaćenju zbarske literature, skladbama poput: *Bog i Hrvati / Planula zora, Tvoj biser krasni, Pozdrav domovini, Bi mirna noć* (sa solopijevom baritona), *Gorski kraj* (uz solotenor), *U ljetni suton* (uz tenor i bariton) i drugih zborova.

⁵⁰ Zahvaljujući neposrednijem dodiru s gradskom pjesmom, neke su autorove pjesmice »u narodnom duhu« (primjerice, u duhu slovenskog folkloru u pjesmi *Mornar*) doživjele svojedobno veliku popularnost.

⁵¹ Usp. Koraljka KOS: Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse, 357.

17. Bože živi!

Unjerenno Ivan pl. Zajc.

p Bo - že ži - vi, bla - go - slo - vi sr - da - ca nam

pla - me - ni - šte, to hr - vat - sko hr - va - li - šte,

sve - tu zem - lju, mi - li - dom. *ff* Da se mlá - di, *Seccano*

da se nó - vi, svakim miljem rodu svom! Ilo - že ži - vi,

bla - go - slo - vi sve - tu zemlju, mi - li - dom! *p* Bo - že ži - vi, *otetneci*

bla - go - slo - vi sve - tu zem - lju, mi - li - dom. *ff*

Ta se himna može pjevati i uz ovaj napjev.

Vj. Klaič

Vj. Klaič

Bo - že ži - vi, bla - go - slo - vi sr - da - ca nam

pla - me - ni - šte, to hr - vat - sko hr - va - li - šte, *sf* *Nesšto žinabuje*

sve - tu zem - lju, mi - li - dom! *mf* Da se mlá - di,

da se nó - vi, sva - kim mi - ljem ro - du svom, *Polaganu*

Bo - že ži - vi, bla - go - slo - vi, sve - tu zem - lju

mi - li - dom, sve - tu zem - lju, mi - li - dom!

Np 1': Bože živi / Hrvatska himna (Ivan pl. Zajc — Vjekoslav Klaič)

Svrtačanje.

Vj. Klajč.

Lento.

Mi-ali ma-je kud bi- di-to a tu ta-ma- noš, a tu ta-ma- noš? Ku-da vjo-rom za se - vjo-rom!

Allegro e sostenuto

ritard.

kud mi-ali-to poš, kud mi-ali-to poš? Za-šad van je za a-jea bi-li-tes da-je- no vro, vna-dat bi-je ma-ma no-gle

Zrno 1

a- li vna- tin na, vna-dat bi-je ma-ma no-gle, a- li vna- tin na, a- li vna- tin na, a- li vna- tin na!

Finale Lento.

ku-d-ri- ta se ma-je mi-ali, o- sta- ti- to an-da tu, a-ko o- na do-đe a- mo po-stra- vi- ta ta- da s-ja!

Np 2: Svrtačanje

5. „Ti moraš dušo moja bit.“

August Šenoa.

Glas. *Andante.*

Glasovir.

p dolce

re - raš du - šo mo - ja bit, da mo - ja sva i die - la, i div - ni lik tvoji

vi - lo - vit, i cla - tan kru - na šo - la;

Poco più vivo.

sva - ka rei - so, sva - ki - san, od Bo - ga cla - tao sml - lje, sav tvo - ga šil - ca

pp molto legato *f marc.*

K. S. S. 11.

Np 3: Ti moraš, dušo, moja bit

Probudi se.
(Za mjekaviti zbor ili za jedno grlo uz pratnju orgulja.)

Lagano V. Klaić.

p

Pro - bu - di se du - šo mo - ja i je - zi - ku sna - gu daj;
O pre - ave - ta kr - vi zdra - vo, zdra vo tie - lo I - su - sa!

mf *f* *pp*

sva miš - lje - nja taš - ta svo - ja, sve ne - ave - to sad na kraj, pjes - ni pjes - ni
O bo - žan - stvo ži - vo pra - vo, kla - nja ti se du - ša ma, Ti si hra - ni

p

od ra - do - sti Spa - si - te - lju, i sta - vi vie - nac na - ših tih taj - uost
bo - lest - ni - ka ti si ra - dost tu - rob - nih, o - krie pljenje ti grieš - ni - ka,

mf *f*

spo - men vječ - ne lju - ba - vi, spo - men vječ - ne lju - ba - vi.
i u - tje - ha ne - volj - nih, i u - tje - ha ne - volj - nih.

Np 4: O presvetom oltarskom otajstvu / Probudi se

Pod prozorom.
Pjesma od Stanika Vrana.
In tetragejz ajala ij. Hm.

Andante

Tenori I. i II.
Basi I. i II.

Ma-ja gjo-sna kre-cto mo-li Kru-cin U-cho ti - ka so; do-dji a-bi-to gja-da
do-li do-dji do-ga do-da do-dji do-ga do-da do-dji do-dji do-dji Oj slo-va-ja a-da
tra-ri, ka-ko va-ja o-je-je pjev; U-je-je ga, ka-ga tra-ri Naj-ama-ri-ja svi-ah
do, Naj-ama-ri-ja svi-ah do. U-ri - za-mi to-ka-ja-da, I-je-je do-ri-ja-ri-ja
do; U-ri-ka-ri-ja do-ri-ja do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka
U-ri-ka-ri-ja do-ri-ja do-ri-ja-ka; Ah-ri-ka-ri-ja do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka
do, do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka do-ri-ja-ka

ARMUD6 39/1 (2008) 67-100

Np 5: Pod prozorom

4. Nesretna djevojka.

Recitativ. (Narodna)

Glas. *p*
 Dje-voj-ka ju - na - ka... pr-sten po - vra - ća - la po - vra-ća -

Glasovir. *p*

la pr - sten ju - vra - ća - la.

Svedano i pelagano.

Na ti pr-sten mam - ba, moj to rudi vo - li, ni ti - tuc si maj - ka,

Strasivo i brzo.

si brać si so - stri-va. Al me osuđi, mam - ba, sa glas is - no - si - ti,

f accel. *lungo molissimo*

je - ba sam ja jad - sa si - ro - ta dje - voj - ka. Ja ho - si - ljak

Np 6: Nesretna djevojka / Djevojka junaku prsten povraćala

2. Tiček i tičica.

Andante. (Pučka popijevka.)

Glas. *molto legato*

Glasovir.

Ti - ček le - ti... ti - ček le - ti, ti - či
 ca - za ti - ča le - ti... „Vie - mi me - ne... vie - mi me - ne čub - al
 ma - li ti - ček - ti!“ „Kaj bum s to - bea, kaj bum s to - bea, ma - la

The musical score is presented in three systems. Each system consists of a vocal line (Glas.) and a piano accompaniment (Glasovir.). The key signature is three flats (B-flat major or D-flat minor) and the time signature is 3/4. The tempo is marked 'Andante' and the performance style is 'molto legato'. The lyrics are in Croatian and describe a folk song about a 'tiček' (a type of bird or insect) and a 'tičica' (its mate). The piano accompaniment features a steady eighth-note pattern in the right hand and a more rhythmic bass line in the left hand.

6. Kad?

Allegretto. P. Preradović.

Glas.

Glasovir.

mf *rit.*

Kad te vi - dim na pro - zo - ru, ja s - gle - dam bin - lu zo - ru

amorzando *ritard.*

i - za mr - klo no - či tad, a - li ried - ko, ried - ko kad!

dimfn. *p*

Kad te sli - dim, kad sam u - so

dimfn. *p*

K. R. S. S.

Np 8: Kad?

Na Nehaju gradu:

Grave. Vj. Klaić.

Allegro

Stari gra-de o-j Ne-ha-ju, si-vo ka-je-l pa-rit i ma-ra. O-vo lja-de štu-ne ka-ju da si mi-ov kao go-ra.

ritard. *a tempo* *ritard.*

kao br-de na kom jo-si, gdje t'u-bi-še ali po-tre-si, kao br-de na kom jo-si, gdje t'u-bi-še ali po-tre-si.

Birite-sola.
Andante.

Za-oc-ma-rem val da do-đi ne ra-gnu se k al-o-jem

Grave

Stari gra-de o-j Ne-ha-ju, stari gra-de o-j Ne-ha-ju. mami-š, o-ber

cresc.

ma-ra; si jo-š gla-va k ne-ba ve-li, si jo-š gla-va k ne-ba ve-li. Ti ne

cresc. *ff*

Np 9: Na Nehaju gradu

1. Moja ladja.

P. Preradović.

Allegretto. tranquillo

Glas.
 Plo - vi plo - vi ma - ja la - djo u koj go - djer
 te - lić kraš, ja ti el - lja još ne - ma - djoš, sa - ma
 cilj si daj! *mf* Kad te a - ma već sa - ne - sla

Glasovir.
p

con affetto

PRILOZI

Izvori

- Album hrvatskih napjeva: 100 hrvatskih narodnih napjeva* (za glasovir udesio Slavoljub Lžičar), Henry Litolf's Verlag, Braunschweig, s. a.
- Album hrvatskih pjesama. Zbirka popjevaka za glasovir*, sv. 2, prir. Ante Stöhr, Naklada St. Kugli, Zagreb [1910].
- Album hrvatskih pjesama: sbirka 50 izabranih hrvatskih popjevaka*, za citaru /s podpisanim tekstom/ udesio Vjekoslav Raha, L. Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb, s. a.
- Ave Maria; Jeli*, prir. Ivan Zajc ml., s. n., s. l., s. a.
- Bisernica (sbirka popjevaka za četiri muška grla)*, Vienac, Pjevačko društvo u zagrebačkom sjemeništu, Knjigotiskara i litografija C. Albrechta, Zagreb 1886.
- Hrvatska pjesmarica. Sbirka popjevaka za skupno pjevanje* (za porabu učenicima i učenicama Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda), ur. Vjekoslav Klaić, Matica hrvatska, Tisak Karla Albrechta, Zagreb 1893.; *Ibid.*, s. a.
- Hrvatska pjesmarica*, ur. Božidar Širola, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb 1942.
- Kolo: sbirka izabranih hrvatsko-slovenskih mužkih zborova*, uredio Nikola Faller, Dionička tiskara, Zagreb 1905.
- Novi album 2 hrvatsko-slovenskih pjesama: za glasovir* priredio i svojim učenicima za naukovnu porabu sastavio Ante Stöhr, Lav Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb [1909?].
- Novi album 2 hrvatsko-slovenskih pjesama: za glasovir* priredio i svojim učenicima za naukovnu porabu sastavio Ante Stöhr, Lav Hartman (Stj. Kugli), Zagreb [1910?].
- Novi album 2 jugoslavenskih pjesama: za glasovir* priredio i svojim učenicima za naukovnu uporabu sastavio Ante Stöhr, Stj. Kugli, Zagreb [1910].
- Pjesmarica: Glasbena Matica. Zbori za štiri moške glasove*, ur. J. Čerin, Glasbena Matica, Ljubljana 1897.
- Pjevanka za djecu pučkih škola*, sastavio Vilko Novak, Naklada Kralj. Sveuč. Knjižare Fr. Župana (Stj. Kugli) — Jos. Eberle i drug, Zagreb — Beč 1904.
- Pjevanka za djecu pučkih škola*, sastavio Vilko Novak, Stj. Kugli — Tiskara kajda Jos. Eberlea i druga, Zagreb — Beč, s. a.
- Pjevnik — Kantual crkvenih popjevaka* (sabrani, uredili i izdali u vlast. nakl. Karlo Kindlein i Vatroslav Kolander), Tiskara Antuna Scholza, Zagreb 1895.
- Popijevke hrvatskih skladatelja III: Hrvatska popijevka od F. Livadića do V. Rosenberga-Ružića*, ur. Hubert Pettan, Društvo skladatelja Hrvatske i Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1985.
- Sbirka pjesama za brač solo, op. 23*, 1897.
- Sv. 1* [95 popijevaka različitih skladatelja], s. n., s. l., s. a.
- Sv. 2* [popijevke različitih skladatelja], s. n., s. l., s. a.
- Sv. 3* [63 popijevke različitih skladatelja], s. n., s. l., s. a.
- Šest popjevaka za jedno grlo uz pratnju glasovira*, Lav Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb, s. a.
- Šest popjevaka za jedno grlo uz pratnju glasovira*, Stj. Kugli, Zagreb, s. a.
- Tenor I* [95 popijevaka različitih skladatelja], s. n., s. l., s. a.
- Vienac crkvenih pjesama: popievke dvo- tro- i četveroglasne*, Naklada Antun Vizjak, Matičev litografski zavod u Zagrebu, s. a.
- Vienac hrvatskih pjesama: sbirka 50 izabranih hrvatskih popjevaka* (za glasovir dvoručno i s riečima udesio Franjo Jilek), Lav Hartman (Kugli i Deutsch), Zagreb [1894].

Vijenac jedno- i dvoglasnih pjesama za mladež pučkih škola, sabrao i dvoglasno udesio J. N. Sprachmann, C. kr. Naklada školskih knjiga, Beč, s. a.
Više popijevaka dvo-, tro- i četverglasno, s. n., s. l., s. a.

Bibliografija

Bibliografija radova o Vjekoslavu Klaiću (izbor)

- ***: [Osvrt na članak: Vjekoslav Klaić, Glazba u Srba], *Vijenac*, 18 (1886) 46, 734-735; 47, 746-748; 48, 763-766.
- ***: Listići. Pozorište i umetnost [Osvrt na članak Glazba u Srba], *Stražilovo*, 2 (1886) 49, 1697-1702.
- ***: [Sokol svome kapelniku], *Obzor*, (1887), 140, 2.
- ***: Dobrovoljni orkestar Hrv. sokola, *Obzor*, (22. 1. 1889) 19 [18!], s. p. [1].
- ***: Kunst [Das gestrige Vocalconcert...], *Agramer Zeitung*, 65 (3. 6. 1890) 126, s. p. [3].
- ***: Der Lorbeerkrantz des Maestro Zajc, *Agramer Tagblatt*, 5 (4. 6. 1890) 127, s. p. [5-6].
- ***: Feuilleton. Aus der Boche, *Agramer Tagblatt*, 5 (7. 6. 1890) 129, s. p. [1-2].
- ***: Prosvjeta. Koncerat g(l)asbenog zavoda, *Obzor*, (3. 6. 1890) 126, s. p. [4].
- ***: [U obranu Hrvatskoga kazališta: Odgovor na članak, Vj/ekoslav / Klaić, Ivo i Marica odglumiše i otpjevaše pitomci Narodnoga zemaljskoga glazbenog zavoda 7. travnja 1897., *Vijenac*, 29 (1897) 16, 253-255.], *Narodne novine*, 63 (22.4. 1897) 91, 4.
- ***: Klaić, Vjekoslav, u: *Hrvatski leksikon*, I svezak, ur. A. Vujić, Naklada leksikon d.o.o., Zagreb 1996, 596.
- [- a -]: Domaće viesti. Slava Kuhaču! [Drugi vokalni koncert glasbenoga zavoda], *Hrvatska*, (3. 6. 1890) 126, s. p. [3].
- [- a -]: Domaće viesti. Slava Kuhaču! [Drugi vokalni koncert u glasbenom zavodu], *Hrvatska*, (4. 6. 1890) 127, s. p. [2].
- a - (Harambašić): Umjetnost. [O vokalnih koncertih u Glasbenom zavodu], *Hrvatska*, 5 (ponedjeljak, 2. lipnja 1890) 125, s. p. [3].
- BARLE, Janko: Dr. Vjekoslav Klaić [nekrolog], *Sv. Cecilija*, 22 (1928) 4, 161-164.
- B.(artol) I.(nhof): Šest popjevaka za jedno grlo uz pratnju glasovira. Uglazbio ih Vjekoslav Klaić, *Vijenac*, 28 (1896) 52, 839.
- B.(enjamin) Z.(einger): Priposlano*. Odgovor gospodinu V. K. piscu podlistka u br. 249 časopisa »Obzor« pod naslovom »Hrvatska glazbena akademija«, *Hrvatska*, 7 (7. 11. 1892) 254, s. p. [3].
- ČERIN, Josip: [Podaci o životopisu], *Glasbena Matica. Zbori za štiri moške glasove*, ur. J. Čerin, Glasbena Matica, Ljubljana 1897, XIV.
- DOBRONIĆ, Antun: Narodna glazba i Hrvatski konzervatorij, *Jugoslavenska njiva*, 3 (1919) 40, 642-644.
- DOBRONIĆ, Antun: Odgovor na Klaićev članak: Muzika u nacrtu zakona o učiteljskim školama, *Jugoslavenska njiva*, 3 (1919) 37, 594.
- DOLINER, Gorana: Historiografija o Vjekoslavu Klaiću: glazbeniku, skladatelju, glazbenom povjesničaru, muzikologu, organizatoru, u: *Vjekoslav Klaić. Život i djelo*, ur. Dragan Milanović, Sveučilište u Zagrebu — Hrvatski institut za povijest: Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb — Slavonski Brod 2000, 229-243.
- DRAGUTINOVIĆ, Branko: Vjekoslav Klaić kao muzičar [nekrolog], *Letopis Matice srpske*, 102 (1928) CCCXVIII-I, 123-124.

- DUGAN, Franjo st.: Odgovor g. prof. Klaiću na njegovo Očitovanje, *Glazbeni vjesnik*, 2 (31. 8. 1905) 6-7, 53-54.
- GOGLIA, Antun: Vjekoslav Klaić i Diletantski orkestar Hrvatskog sokola u Zagrebu, *Sv. Cecilija*, 22 (1928) 4, 164-167; 22 (1928) 5, 205-208; 22 (1928) 6, 248-251; *Ibid.*, Nadbiskupska tiskara, Zagreb 1928.
- GRLOVIĆ, Milan: Vjekoslav Klaić, u: *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća. Sto i pedeset životopisa, slika i vlastoručnih podpisa*, sv. II, Naklada i tisak Matičevog litografskog zavoda u Zagrebu, Zagreb 1898-1900, s. p.
- HORVAT, Rudolf: † Prof. Vjekoslav Klaić, *Nastavni vjesnik*, (1928-29) knj. 37, 3-19.
- JAKOVINA, Ivan: Vjekoslav Klaić kao klerik, *Sv. Cecilija*, 22 (1928) 5, 216-217.
- K.: Domaće vesti. Operno pitanje, *Obzor*, 46 (petak, 28. travnja 1905) 98, s. p. [3].
- KARLIĆ, Petar: *Život i djelovanje Vjekoslava Klaića*, Zagreb 1928.
- KOS, Koraljka: Razdoblje Vjekoslava Klaića 1890-1920, *Arti musices*, 9 (1978) 1-2, 81-106.
- KUHAČ, Fr.(anjo) Š.(averio): Koncert dobrovoljačkoga sokolskoga orkestra u Hrvatskom domu dne 7. veljače, *Vienac*, 19 (1887) 7, 107-110.
- KUHAČ, Franjo Ksaver: [Pismo dr. Florsiću], *Briefcopirbuch (Korespondencija)*, Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, f-805, fasc. XVIII, 52/IX.
- LASZOWSKI, Emilij (ur.): Klaić, Vjekoslav, dr., u: *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925 — 1925*, Tisak Hrvatskog štamparskog zavoda d.d. u Zagrebu [1925], 133.
- MAJER, Milan: Klaić-Erinnerungsfeier des Musikvereines. Aufführung von Juratović' Requiem, *Morgenblatt*, 43 (1928) 304, 5.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Izvješća o znanstvenim skupovima: Slavonski Brod, Garčin — Život i djelo Vjekoslava Klaića, 8. — 10. 12. 1998, *Arti musices*, 30 (1999) 1, 144-145.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Prinosi Vjekoslava Klaića hrvatskoj glazbenoj historiografiji, u: *Vjekoslav Klaić. Život i djelo*, ur. Dragan Milanović, Sveučilište u Zagrebu — Hrvatski institut za povijest: Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb — Slavonski Brod 2000, 245-259.
- MIHALOVICH, Karl v.: Kunst. Vom Landes-Musik institute, *Agramer Zeitung*, 68 (Mittwoch, 15. Feber 1893) 37, s. p. [3].
- MIKLAUŠIĆ-ĆERAN, Snježana: Veze Vjekoslava Klaića s glazbenim društvima u Hrvatskoj do prvoga svjetskog rata. Prilog istraživanju glazbenog amaterizma u Hrvatskoj u XIX. stoljeću, rukopis.
- MIKLAUŠIĆ-ĆERAN, Snježana: Memorijal »Dora Pejačević«, *Hrvatsko slovo*, 6 (2000) 288, 20.
- MILANOVIĆ, Dragan (ur.): *Vjekoslav Klaić. Život i djelo*, Sveučilište u Zagrebu — Hrvatski institut za povijest: Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb — Slavonski Brod 2000.
- MILETIĆ, Stjepan: [Odgovor na članak: Vjekoslav Klaić, Odgovor piscu članka U obranu hrvatskoga kazališta u Zagrebu, *Narodne novine*, 63 (1897) 92, 3.], *Narodne novine*, 63 (1897) 93, 3.
- mt-: Hrvatska pjesmarica, zbirka popjevaka za skupno pjevanje od Vjekoslava Klaića, *Novo vreme*, 6 (1894) 36, 4.
- NOVAK, Vjenceslav: Prvi vokalni koncerat u narodnom zem. glazb. zavodu, *Vienac*, 12 (7. 6. 1890) 23, 366-367.
- NOVAK, Vjenceslav: *Uspomena na vokalne koncerte priredjene dne 30. svibnja i 2. lipnja 1890. u Narodnom Zemaljskom glasbenom zavodu u Zagrebu*, Tisak Dioničke tiskare, Zagreb 1890, str. 6, 8, 11.

- Nv. (NEHAJEV, Milutin): Vjekoslav Klaić [nekrolog], *Glazbeni vjesnik*, 10 (1928) 7, 68-69.
- PALIĆ-JELAVIĆ, Rozina: Obljetnice. Djelo u sjeni — Skladateljski opus Vjekoslava Klaića, *Cantus*, (2003) 123, 40-43.
- PALIĆ-JELAVIĆ, Rozina: Skladateljski prinosi Vjekoslava Klaića. U povodu 155. obljetnice rođenja, *Kolo Matice hrvatske*, 15 (2005) 2, 93-102.
- r-: Ein kroatisches Liederbuch, *Agramer Zeitung*, 69 (1894) 59, 6-7.
- R-r. (RORAUER, Julije): [Koncert dobrovoljačkog orkestra »Hrvatskog sokola«, *Obzor*, (10. 4. 1886) 82, s. p. [5].
- R-r. (RORAUER, Julije): [Koncert dobrovoljačkog orkestra »Hrv. sokola«, *Obzor*, (24. 9. 1887) 217, s. p. [3].
- sn -: Das Vokal-Concert des Landesmusikvereines..., *Agramer Tagblatt*, 5 (31. 5. 1890) 124, s. p. [6].

Bibliografija (ostala)

- ANDREIS, Josip: *Hrvatski glazbeni zavod kroz 125 godina svoga postojanja*, Zagreb 1952.
- ANDREIS, Josip: *140 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*, Zagreb 1967.
- ANDREIS, Josip: Prvi muzički časopisi u Hrvatskoj, *Arti musices*, 2 (1971), 53-80.
- BEZIĆ, Jerko (ur.): *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 150. obljetnice rođenja Franje Ksavera Kuhača (1834-1911)*, Razred za muzičku umjetnost JAZU, Zagreb 1984.
- BEZIĆ, Nada: The Croatian Music Institute Concert Hall and Its Significance for the Music Life of Zagreb, u: *Zagreb i glazba / Zagreb and Music 1094-1994*, ur. Stanislav Tuksar, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1998, 253-261 (Klaić: 257).
- GOGLIA, Antun: Hrvatski glazbeni zavod u Zagrebu (1827. —1927.). Građa za povijest toga društva, *Sv. Cecilija*, 20 (1926) 3, 73-86; 4, 117-125; 5, 157-167; 6, 201-225; 21 (1927) 1, 1-25; 2, 53-76; 3, 113-118; 4, 157-161; 5, 193-200; 6, 233-241.
- GOGLIA, Antun: *Hrvatski glazbeni zavod 1827. —1927.*, preštampano iz *Sv. Cecilije*, Tisak Nadbiskupske tiskare, Zagreb 1927.
- GOGLIA, Antun: Hrvatski glazbeni zavod u deceniju 1927. —1937., *Sv. Cecilija*, 31 (1937) 3, 69-75; 4, 103-108; 5, 133-136.
- GOGLIA, Antun: *Komorna muzika u Zagrebu*, preštampano iz *Sv. Cecilije*, Tisak Nadbiskupske tiskare, Zagreb 1930.
- GOGLIA, Antun: *Orkestralna muzika u Zagrebu*, preštampano iz *Sv. Cecilije*, Tisak Nadbiskupske tiskare, Zagreb 1935.
- GOGLIA, Antun: Orkestralna muzika u Zagrebu, *Sv. Cecilija*, 29 (1935) 2, 29-34.
- HADŽIHUSEJNOVIĆ-VALAŠEK, Miroslava: Pregled rezultata dosadašnjih etnomuzikoloških istraživanja i melografiranja u Slavoniji, *Anali Centra za znanstveni rad u Osijeku*, knj. 1, JAZU, Osijek 1981, 77-142.
- KLAIĆ, Vjekoslav — GOGLIA, Antun: O radu i djelovanju Ravnateljstva tečajem godine 1899/1900 priopćeno na redovitoj glavnoj skupštini dne 29. rujna 1900., *Izvoješće Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda Zagreb*, 1900-01, 30-35.
- KLAIĆ, Vjekoslav: Glasba na hrvatskom sveučilištu u Zagrebu, *Gusle*, 1 (1892) 9, 65-66.
- KOS, Koraljka: Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse, *Rad JAZU*, knj. 337, Zagreb 1965, 335-392.
- KUHAC, Franjo Ksaver: *Građa za biografsko-muzikografski slovník*, rukopis u Arhivu HAZU u Zagrebu.

- MAJER-BOBETKO, Sanja: *Estetika glazbe u Hrvatskoj u 19. stoljeću*, JAZU, Zagreb 1979 (Klaić: 6, 14, 48).
- MAJER-BOBETKO, Sanja: *Glazbena kritika na hrvatskom jeziku između dvaju svjetskih ratova*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1994 (Klaić: 18, 21, 85, 168, 176).
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Povijest glazbe Vjenceslava Novaka, *Croatica*, 25 (1994) 40-41, 1-20.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Prva hrvatska »Povijest glazbe«, u: *Zagreb i glazba / Zagreb and Music 1094-1994*, ur. Stanislav Tuksar, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1998, 337-345 (Klaić: 338).
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Glazbena kritika u Slavoniji. Stanje istraživanja, *Arti musices*, 30 (1999) 1, 47-73.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Idejni nacrt hrvatske glazbene historiografije u 19. stoljeću, u: *Glazba, riječi i slike. Svečani zbornik za Koraljku Kos*, ur. Vjera Katalinić i Zdravko Blažeković, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1999, 281-304 (Klaić: 290).
- MIKLAUŠIĆ-ĆERAN, Snježana: Musikaufführungen veranstaltet zu Ehren der hl. Cäcilia in Zagreb im 19. Jahrhundert, u: *Zagreb i glazba / Zagreb and Music 1094-1994*, ur. Stanislav Tuksar, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1998, 347-358 (Klaić: 354).
- MIKLAUŠIĆ-ĆERAN, Snježana: Solo pjesme Franje Krežme. Prilog povijesti vokalne glazbe u Hrvatskoj, u: *Glazba, riječi i slike. Svečani zbornik za Koraljku Kos*, ur. Vjera Katalinić i Zdravko Blažeković, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb 1999, 37-54.
- MIKLAUŠIĆ-ĆERAN, Snježana: Skladbe Vilima Justa u glazbenim zbirkama u Zagrebu, u: *Glazbeni život Požege. II. Zbornik radova sa muzikoloških skupova u Požegi 2002. i 2003.*, ur. Bosiljka Perić-Kempf, Grad Požega, Požega 2004, 39-50.
- MIKLAUŠIĆ-ĆERAN, Snježana: Vilim Just i njegovo djelovanje u Požegi, u: *Glazbeni život Požege. II. Zbornik radova sa muzikoloških skupova u Požegi 2002. i 2003.*, ur. Bosiljka Perić-Kempf, Grad Požega, Požega 2004, 51-68.
- PETTAN, Hubert (ur.): *Popijevke hrvatskih skladatelja III. Hrvatska popijevka od Ferde Livadića do Vjekoslava Rosenberga-Ružića*, Ars Croatica — DSH — KPSH, 1985.
- ŠABAN, Ladislav: *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*, Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb 1982.
- ŠIROLA, Božidar: *Pregled povijesti hrvatske muzike*, Edition Rirup, Zagreb 1922 (Klaić: 259-261).
- ŠIROLA, Božidar: Kratak pregled hrvatske umjetničke glazbe, u: *Naša domovina*, knj. 1, sv. 2, ur. Filip Lukas, Izdanje Glavnog ustaškog stana, Zagreb 1943, 739-741.
- ŠIROLA, Božidar: Hrvatski skladatelji i njihova djela, u: *Naša domovina*, knj. 1, sv. 2, ur. Filip Lukas, Izdanje Glavnog ustaškog stana, Zagreb 1943, 746-799.
- ŠIŠIĆ, F.(erdo): *Priručnik izvora hrvatske povijesti*, Zagreb 1914.
- ZJALIĆ, Milan: Glazbeno pjevačko društvo »Vijenac« u zagrebačkom sjemeništu, *Pjevački vijestnik*, 2 (1906) 3, 37.
- ŽUPANOVIĆ, Lovro: *Stoljeća hrvatske glazbe*, Školska knjiga, Zagreb 1980.
- ŽUPANOVIĆ, Lovro: *Hrvatski pisci između riječi i tona*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1989.

Summary

THE COMPOSITIONAL OPUS OF VJEKOSLAV KLAIĆ. A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF VOCAL MUSIC IN CROATIA (ON THE 80TH ANNIVERSARY OF KLAIĆ'S DEATH)

The manifold roles of the scholar (historian, geographer, literary historian, writer, / music/critic) and university professor, Vjekoslav Klaić (1849-1928), was first reflected in Croatian music life through the author's presence in his work in music journalism, as editor, and then in organisation of music (re)productive life in Zagreb, marking a crucial period in the history of the *Hrvatski glazbeni zavod* (Croatian Music Institute) that was named »Klaić's period« (1890-1920). In that way, Klaić's incidental but more or less continuous *compositional activity* that took a place in the background of the author's other numerous and prominent interests, corresponds with the first decades of the Zajc-Kuhač period. Choral- and solo-songs have a fundamental place in Klaić's rather restricted composing work—reduced to small forms of largely vocal (choral and solo) music, but also enriched in the early period by composition of several more complex instrumental (chamber and orchestral) works, announced pretentiously in the very beginning as having youthful and creative enthusiasm, this probably having been prompted by the composer's active conducting work. Though he was known as the author of c. 19 shorter works (as the author of 10 solo-songs), he was often listed among the representatives of the (art) solo-song of the time. Since the fields of Klaić's choral compositions and his vocal lyrics both display relatively qualitative variety — particularly represented by choirs — consistent with the themes of patriotic, lyrical-patriotic, subjective-reflective and love texts, Klaić the composer is equally represented by his earlier compositions for male choirs (*Pod prozorom, Svratanje* and *Na Nehaju gradu*) and by successful solo-songs *Moja lađa, Kad?, Nesretna djevojka, Ti moraš, dušo, moja bit, Uspavanka*.

Having found their place in printed editions of song books and collections of Croatian authors, Klaić's mentioned compositions, along with his other works, more easily reached the public, and some of them soon became a part of popular property. Both the author's compelling many-sided merits in the field of Croatian music life and/or the pervading presence of his personality, as well as the completely acceptable mode of his compositional expression, customary at that time, certainly contributed to that popularity. In the first place, that refers to the melodic-rhythmic component, which is recognised as the strongest and most inventive element in the musical language of (all) the composers of Zajc's epoch.

Finally, by its characteristics, Klaić's compositional opus (of c. 25 compositions) does not fall outside the framework of the musical-stylistic determinants of the Croatian solo- (and choral) song of the second half of the 19th century, as also shown by the opuses of Klaić's close contemporaries: diligent and meritorious amateurs-promoters of the art of music and numerous so-called *Kleinmeister* of occasional and unpretentious music, rallied around Zajc as the leading personality in the Croatian music of that time.